

JEAN GENET'İN
“HİZMETÇİLER”
ADLI OYUNUNDAKİ
“CLAIRE”
ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

SEZİN BOZACI

2009

T.C
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

JEAN GENET'İN
“HİZMETÇİLER”
ADLI OYUNUNDAKİ
“CLAİRE”
ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

SEZİN BOZACI

S.B.E. Film ve Drama Yüksek Lisans Programında Hazırlanan

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanları: Müge Gürman - Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

2009

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: DRAMATURJİK ÇALIŞMA.....	4
1.1. Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı.....	4
1.2. Metin Çözümlemesi.....	6
1.3. Karakter Çözümlemesi.....	28
1.3.1. CLAIRE ve SOLANGE Karakterlerinin Karşılaştırılması olarak çözümlenmesi	29
2.BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI.....	35
2.1. Okuma Çalışmaları Süreci.....	35
2.2. Sahneleme Çalışmaları Süreci.....	40
3.BÖLÜM: SONUÇ.....	61
4.BÖLÜM: KAYNAKÇA.....	62

ÖNSÖZ

2006 yılının Ekim ayında başladığım Film ve Drama Yüksek Lisans eğitimim süresince, tiyatro ve sinema sanatı konusunda bize sınırsız katkıları olan, birlikte ders yapabilme olanağına sahip olduğum için müteşekkir olduğum çok değerli hocalarım Sayın Ezel AKAY'a, Sayın Ayşenil ŞAMLIOĞLU'na, Sayın Doç. Dr. Tül Akbal SÜALP'e, Oyuncululuğuyla olduğu kadar eğitmenliğiyle de bize sonsuz ışık tutan, sanatına duyduğu aşkı her daim taze tutuşuyla, bitmez tükenmez enerjisi ve çalışkanlığıyla bize örnek olan, sevgili hocam Sayın Tilbe SARAN'a, Tiyatro ve oyunculuk anlayışında çok geniş ufuklar açan, bize tez olarak Hizmetçiler oyununu öneren ve sergilenme aşamasına gelişimizde sonsuz katkıları olan değerli yönetmenim, sevgili hocam Sayın Müge GÜRMAN'a, Film ve Drama bölümünün kuruculuğunu yaparak bize en başta kendisiyle, sonrasında da yukarda saydığım isimlerle tanışma ve çalışma olanağı yaratan, hem teorik, hem de pratik alanda öğrettikleriyle ufukumuzu açan , tezimiz süresince desteğini bizden esirgemeyen, oyunculugumu tanıyışında sonsuz katkıları olduğuna inandığım çok değerli hocam Sayın Çetin SARIKARTAL'a, Kendisiyle birlikte sahnede olmaktan büyük keyif aldığım sevgili rol arkadaşım Sanem OGE'ye, Oyunumuzun sahnelenmesindeki katkılarından dolayı Başak ÖZDOĞAN'a, Ulaş YATKIN'a, Behiç Alp AYTEKİN'e, Alper SALDIRAN'a ve Ayşe BAYRAMOĞLU'na, Tüm Film ve Drama Yüksek lisans sınıf arkadaşlarıma, sonsuz teşekkür ve minnetlerimi aileme de ayrıca gönül dolusu teşekkürlerimi Sunarım.

Sezin BOZACI

ÖZET

JEAN GENET'İN "HİZMETÇİLER"

ADLI OYUNUNDAKİ "CLAIRE" KARAKTERİNE ÇALIŞMA SÜRECİ

Bozacı, Sezin

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı (Oyunculuk)

Tez Danışmanı: Müge Gürman
Eş danışman: Doç.Dr. Çetin Sarıkartal

2009, 62 sayfa

Bu çalışmada; Film ve Drama Yüksek Lisans Programı'nda oyunculuk eğitimi gören Sezin Bozacı'nın "Hizmetçiler" adlı oyununa hazırlanış süreci ele alınmıştır. Hanımefendi karakterinin oyuna girdiği bölüm çalışma kapsamında değildir, varlığı sadece imgesel anlamda değerlendirilmiştir. Çalışma, performansa hazırlık süreci kapsamında yapılan metin ve karakter analizleriyle, uygulama esnasında yaşanan deneyimlerin aktarılmasını hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hizmetçiler, Metin Analizi, Oyunculuk, Süreç Analizi, Dramaturgi, Deneyim.

ABSTRACT

**THE PREPARATION PROCESS FOR THE ROLE
“CLAIRE” IN “THE MAIDS” WRITTEN BY
JEAN GENET**

Bozacı, Sezin

MFA in Film and Drama

Supervisors: Müge Gürman – Dr. Çetin Sarıkartal

2009, 62 pages

In this project, Sezin Bozacı's (an acting student in the Film and Drama Graduate Program) process of preparation for the play "The Maids" by Jean Genet has been thoroughly studied. The part of the play in which the Mistress enters the stage is not included in the project; her participation in the play has only been researched as an image. The project aims at analysing the text and the characters in the play, and at identifying and defining the experiences that the actresses went through during both the preparation and the performance.

Key Words: The Maids, Textual Analysis, Acting, The Process Analysis, Dramaturgy, Experience

GİRİŞ

Tez olarak Jean Genet' in Hizmetçiler' inin seçilmesinin temel nedenlerinden biri; oyunun, Genet' in kendi dünyası ışığında anlaşılabilmesi ve onun vasiyet ettiği oyunculuk ve sahneleme anlayışının kavranabilmesi isteğidir. Genet' in gerek hayattaki duruşu, gerekse ortaya koyduğu eserleri, oyuncuya çok kışkırtıcı bir malzeme sunmaktadır. Onun var oluş felsefesini anlayabilmek, kahramanlarını analiz etmek, sahne üstünde yaratmayı hedeflediği gerçek üstü dünyayı kurmaya çalışmak sonu olmayan zorlu bir macera gibidir. Ve bu macera oyuncuya kendini geliştirebileceği çok özgür bir alan sunmaktadır. İşte bu çalışmanın hedefi, Genet' in sunduğu bu imkan dahilinde kendi oyunculuk becerilerimizin sınırlarını zorlarken, metin ve karakterler üzerinde yaptığımız dramaturgi çalışmasıyla da onun var oluş felsefesinde ilk bakışta kavranabilmesi zor olan güzellikleri ortaya çıkarabilmektir.

Genet , ' Hizmetçiler' oyununu 1947 yılında kaleme almıştır. Orijinal adı *Les Bonnes* olan oyunun esin kaynağı gerçek bir olaya dayanmaktadır. 1933 yılında Fransa'nın Le Mans kentinde, Chiristina ve Lea Papin kız kardeşler, hizmetçilik yaptıkları evin Hanımefendisini ve kızını katletmişlerdir. Olaydan sonra evden kaçmamışlar ve yaşadıkları yer olan tavan arasında çıplak olarak beklerken bulunmuşlardır. Bu olay dönemin birçok entelektüelinin ilgisini çekmiştir. Özellikle Jean Paul Sartre, Jacques Lacan ve Jean Genet bu konuyla yakından ilgilenmişlerdir. Genet oyununu yazarken her ne kadar temel olarak bu hikayeden yola çıkmışsa da öyküyü işleyişindeki detaylar ve konuyu ele alış şekli, bir cinnet öyküsü anlatımından çok ötedir. Hizmetçiler, ezen- ezilen ilişkisini ele alan son derece ağır bir sınıfsal eleştiri metnidir.

Oyun, iki kadın hizmetçi, Claire ve Solange ve onların Hanımefendileri arasında geçmektedir. Bu iki hizmetçi kardeşir ve Hanımefendilerinin evinde tavan arasında yaşamaktadırlar. Claire ve Solange evde yalnız olduklarında Hanımefendiyi öldürme oyunu oynamaktadırlar. Oyunun başlangıcı da yine böyle bir 'oyun oynama sahnesi' ile açılır. Claire Hanımefendiyi, Solange da Claire'i oynamaktadır. Bu durum seyirci tarafından ancak bir süre sonra anlaşılır. Oyun geliştikçe bu iki kız kardeşin bu öldürme oyununu her fırsatta oynadıklarını, hatta Hanımefendi rolünü de sırayla

paylaştıklarını öğreniriz. Açılıştaki oyun sona erip de, güncel gerçekliğe döndüklerinde beklemedikleri bir gelişme olur; onların yazdığı ihbar mektupları sebebiyle tutuklanan Hanımefendinin kocası - beyefendileri - yargıçlar tarafından salıverilmiştir. Bu durum onlar için gerçek bir tehlike arz etmektedir. Yaptıkları her şeyin açığa çıkma riski vardır. Bu noktada iki kız kardeş çıkış yolu olarak Hanımefendiyi gerçekten öldürme kararı alırlar. Onu zehirleyeceklerdir. Denerler, ancak beceremezler. Oyunun sonunda Claire, Hanımefendi rolünün içinden kendini öldürmeye karar verir. Solange ona yardım eder ve Claire'e, zehirli ıhlamur içirtir.

Genel akışı bu şekilde özetlenebilecek olan oyunun derinliklerine inildiğinde anlaşılacağı üzere iki kız kardeşin kendi aralarında oynadıkları oyun, basit bir Hanımefendiyi öldürme oyunundan çok ötedir. Yok edilmek istenen şey Hanımefendinin fiziksel varlığı değil, temsil ettiği ezenler sınıfının imgesidir. Oyun bu sınıfın yok saydığı, aşağıladığı iki kadının fark edilebilmek uğruna verdikleri savaşı anlatır. Tek sıfatları 'hizmetçi' olmak olan bu kadınların kendilerini var etme çarpınışlarının temsilidir.

Oyun, Genet'in kendi hayatından da birçok iz taşır. Babasını hiç tanımayan, annesi tarafından terk edilen Genet, daha doğduğu andan itibaren yalnız bırakılmış öfkeli bir çocuktur. Birçok suça bulaşır. Hırsızdır, fahişedir, kaçakçısıdır, eşcinseldir. Sokaklarda, ıslah evlerinde büyür. Toplum tarafından dışlanmış bir ötekidir. Kendisini reddeden bu düzeni o da reddeder ve var oluşunu düzeni hiçe sayan 'suç' kavramıyla tanımlar. Genel geçer ahlak, toplum ve din kurallarının hepsini alaşağı eder, onları sorgular ve içlerindeki pislikleri ortaya çıkarmak için uğraşır. Bunu yaparken, onların karşısına koyduğu kendi fiziksel pisliğini sever ve onu yüceltir. Kilise adamlarının, devlet büyüklerinin karşısına diğer uçtakileri; canileri, suçluları koyar. Hapishanelerle sarayları karşılaştırır. Suç, Genet'in elinde, ezilenler, sömürülenler, ötekileştirilip dışlananlar için bir var oluş silahına dönüşür. Bu bağlamda Hizmetçiler oyununu bir tür 'suç güzellemesi' olarak nitelendirmek mümkündür.

Oyun aynı zamanda, yüzyıllardır süre gelen ve sürekli olarak birbirini döngüsel bir biçimde yaratan köle efendi ilişkisini de sorgular. Ezilen sınıfın içinde biriken öfkenin en sonunda yine kendisine yöneldiğini anlatır. Sistem onları, ezenler

sınıfındakileri değil, birbirlerini veya kendilerini öldürebilecek hale getirir. Bu anlamda da oyun bir tür kendini kurban ediş ritüeli gibidir.

Tezin analiz bölümlerinde ve çalışma sürecinin anlatıldığı kısımda yukarıda özetlenen savların oyunculuk macerası ile birlikte nasıl şekillendiği ve performansa nasıl etkidiği anlatılmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM: DRAMATURJİ ÇALIŞMASI

1.1.Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı

JEAN GENET: (D. 19 Aralık 1910 – Ö. 15 Nisan 1986) Paris 'te doğdu. Evlilik dışı bir çocuk olduğu için annesi tarafından terk edildi, on yaşına değin bir yetimhanede ve Morvan' da bir çiftçi ailesinin yanında kaldı. On yaşındayken girdiği islahavinden 1926'da kaçarak Fransız sömürge birliklerine katıldı. Kısa bir süre sonra oradan da kaçtı ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde hırsızlık, kaçakçılık olaylarına karışarak tam bir serseri gibi yaşadı. İşlediği suçlar yüzünden sık sık hapse girdi. 1948'de Fransa'da hırsızlık yüzünden onuncu kez yargılandı ve ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Bu arada, 1942'de hapiste yazmış olduğu Notre-Dame des fleurs ("Çiçeklerin Meryem Anası") adlı ilk romanı André Gide, Jean Cocteau ve Jean-Paul Sartre gibi ünlü yazarların dikkatini çekti. Bu yazarların cumhurbaşkanına verdikleri bir dilekçe üzerine bağışlandı.

Romanlarında oldukça şiirsel bir dil kullanan Genet, kendi öz yaşamından yola çıkarak, yakından tanıdığı yeraltı dünyasını korkusuzca betimler. Hırsızlar, katiller, kaçakçılar, fahişeler, eşcinsellerle dolu olan bu dünyanın pisliği ve şiddeti, Genet' in güçlü anlatımıyla şaşırtıcı bir güzellik kazanır. Oyunlarında ise bu öz yaşamsal yöntemi bir yana bıraktığı görülür. Oyun kahramanlarının da romanlardaki insanlar gibi toplum dışına itilmiş kimseler olmalarına karşın, onun bu oyunlarda yaşamla ilgili düşüncelerinin özünü dile getirmeye çalıştığı söylenebilir. Genet bu yapıtlarında yaşamın bir tanımını vermeye çalışır. Ancak ona göre, yaşam yaşanarak kavransa bile, tam anlamıyla açıklanamayacağı için böyle bir tanım olanaksızdır. Her insanın bir kimliği vardır, ama insan kendi kimliğini algılayamaz; kendisinin düşsel bir yansısını başka bir insanın gözünde görebilir. Genet' e göre, insan bu belirsizlikten ve boşluktan kurtulmak için rol yapmaya başlar. Her rol de belli bir işleve verilen bir addan başka bir şey değildir. Böylece eylemlerin yerini işlevler alır, dolayısıyla da gerçek davranışlar törensi davranışlara dönüşür.

Genet' in, bütün yapıtlarında yerleşik ahlak kurallarına aykırı bir ahlak anlayışının sözcülüğünü ettiği söylenebilir. Özellikle başkalarının insana zorla benimsetmeye kalktıkları yazgıya karşı çıkmakla insanın gerçek kimliğini bulabileceği düşüncesi, onda tutkuyla yinelenen bir inanca dönüşmüştür.

Gerçek bir asi ve anarşist olan Genet, toplumsal disiplin ve siyasi bağlantının her türlüüne karşı çıkmıştır. Yaşadığı şiddetli ve çoğunlukla da aşağılayıcı nitelikteki erotizm, onu mistik bir alçakgönüllülük kavramına götürmüştür. Jean-Paul Sartre, Saint Genet-Comédien et Martyr (1952; "Aziz Genet-Oyuncu ve Kurban") adlı yapıtında Genet' in kendini küçük düşürme ve aşağı görme çabalarını bir azizin çabalarıyla karşılaştırmıştır. Genet' in yazar olarak adını duyurması bir bakıma, Sartre' in bu uzun incelemesine dayanır. Sartre bu eleştirel incelemede Genet' i varoluşçu açıdan ele alarak onun toplumun yerleşik değerlerine karşı çıkışını yalnız ahlak çöküntüsünün değil, aynı zamanda insanlığın durumuyla ilgili öfkesinin bir yansıması olduğunu ileri sürmüştür.

BAŞLICA YAPITLARI: Roman: *Notre-Dame-des fleurs*, 1944, (Çiçeklerin Meryem Anası, çev. Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 2000); *Miracle dela rose*, 1946, (Gülün Mucizesi, çev. Hamdi Tuncer, Ayrıntı Yay., 1999); *Pompes funébres*, 1947, (Cenaze Töreni); *Querelle de Brest*, 1947, (Denizci, çev. Hamdi Tuncer, Ayrıntı Yay., 2004); *Journal du voleur*, 1948, (Hırsızın Günlüğü, çev. Yaşar Avunç, Ayrıntı Yayınları, 1998); *Un captif amoureux*, 1986, (Sevdalı Tutsak/Ayrıntı Yayınları'nın programına alınmıştır. Oyun: *Haute surveillance*, 1947, (Büyük Gözaltı/Ayrıntı Yayınları'nın programına alınmıştır); *Les bonnes*, 1947 (Hizmetçiler, çev. Salah Birsal, Nisan Yay., 1990); *Le balcon*, 1956, (Balkon, çev. Uğur Ün, Ayrıntı Yay., 1990); *Les négres*, 1958, (Zenciler, çev. Nami Beşer, Ayrıntı Yay., 2000); *Les paravaents*, 1961, (Paravanlar, çev. Sosi Dolanoğlu, Remzi Yay., 1990); *Düzyazularından yapılmış bir seçki: Açık Düşman*, (Çev. Sosi Dolanoğlu, Metis Yay., 1994) ve ayrıca *Giacometti'nin Atölyesi (L'Atelier d'Alberto Giacometti*, çev. Hür Yümer, Metis Yay., 1990).¹

---

¹Genet, Jean, *Hırsızın Günlüğü*, Çeviren : Yaşar Avunç, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, (2004), s. 2

1.2. Metin Çözümlemesi

Oyun, Genet' in metnin başında belirttiği üzere evin Hanımefendisinin odasında, akşamüzeri geçmektedir. Oda oldukça görkemli bir şekilde döşenmiştir. Her taraf çiçeklerle doludur. Oyunun başlangıcında Claire' i kombinezonla ve makyaj yaparken görürüz. Claire çoktan Hanımefendi rolüne girmiştir. Solange ise elindeki bulaşık eldivenleri ile oynamakta, onları değişik biçimlere, örneğin bir çiçek demeti haline sokmaktadır. Claire'in Solange'a ilk meydan okuyuşuyla oyun başlar:

CLAIRE: *Gene mi bu eldivenler? Kurtulamadım bunlardan. Sana kaç defa bunları mutfaktan çıkarma dedim. Anlaşılan sütçüyü bunlarla kandıracağını umuyorsun. Yoo, yoo. Yalana sapma boşuna. Al da, götür musluğa as. Bu odanın temiz tutulması gerektiğini ne zaman öğreneceksin? Her şeyde, mutfaktan gelen her şeyde tükürük var. Çık dışarı. Tükürüklerini de al. Oynama o eldivenlerle. Yorma kendini, keyfine bak. Ağırdan, zamanımız bol. Çık dışarı.*²

Buraya kadar ki bölümde Claire Solange'ı oyuna davet ediyor gibidir. Hanımefendi rolünden konuşmaktadır ancak bazı repliklerde bizzat Claire olarak Solange'a bir şeyler ima etmeye çalıştığı düşünülebilir. Örneğin ' *Kurtulamadım bunlardan* ' repliği aslında Claire'in kendi repliği olabilir. Oyunun ilerleyen bölümlerinde anlayacağımız üzere, bu iki kız kardeş aslında Hanımefendiyi öldürme oyunu oynamaktadırlar ve cinayet için seçtikleri yöntemlerden biri de onu boğmaktır. Ve Solange, o bölüme her geldiklerinde Claire'in boğazına bu eldivenlerle yapışmaktadır. Claire için bu an, her ne kadar oyunun bir parçası olsa da korkutucudur. Bulaşık eldivenlerinin burada simgesel bir önemi de vardır. Bir bulaşık eldiveni, bir hizmetçinin en önemli aksesuarlarından biridir. Oysa eldiven takmak aslında bir zarafet göstergesidir. Yazarın Solange'ı eldivenlerle değişik şekiller yaparak oynatmasında ironik bir gönderme yapmış olması olasıdır.

---

² Genet, Jean, *Hizmetçiler, Çeviren: Salah Birsal*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara (2004), s. 9

Claire kendisini dinlemeyen Solange'ı kışkırtmak için bir de sütçü kozunu kullanmıştır. O bu gece Hanımefendidir, beyefendiye layıktır. Oysa Solange sadece sütçüye sahip olabilir.

'Yorma kendini keyfine bak, ağırdan al, zamanımız bol' repliği ise Claire'den Solange'a bir son ihtardır. Bu bölüm, Claire'in rolünden çıkıp direk Solange'a seslenişi şeklinde yorumlanabilir. Hanımefendileri gelmeden bitirmeleri gereken bir oyun vardır ve vakit daralmaktadır.

Peki Solange neden oyuna girmek istememekte ya da girişini geciktirmektedir? Bu da muhtemelen bu gece Hanımefendiyi kendisinin değil de Claire'in oynamasından kaynaklanıyor olabilir. Oyunun ilerleyen bölümlerinde anlayacağımız üzere iki kardeş Hanımefendi rolünü dönüşümlü oynamaktadırlar. Biri Hanımefendi olunca, ötekisi kız kardeşini oynamaktadır. Bu gece Solange'a görkemli rol değil, hizmetçi rolü düşmüştür. Solange, Claire'i oynamaktadır.

En sonunda oyuna girmeye karar veren Solange odadan dışarı çıkar. Claire ona seslenir ve dolaptan 'beyaz' entarisini getirmesini ister. Solange içeri girmekte biraz gecikir ve 'Özür dilerim bayancığım, ihlamurunuzu kaynatıyordum' der. Burada da aslında henüz bilmesek de oyunun bir diğer öldürme biçimi olan 'Hanımefendi'nin ihlamuruna zehir koyma' yönteminin ilk ipucu verilmiş olur. Claire Solange'dan yelpazesini, mücevherlerini ve lame iskarpinlerini de getirmesini ister. Solange emredileni yapar. Claire aşağılamalarına devam ederken Solange da büyük bir yalakalıkla hizmetine devam etmektedir. Eğilir ve Hanımefendinin iskarpinlerini tükürükleri ile temizlemeye başlar. Bu Hanımefendiyi oynayan Claire'i iyice çileden çıkarır. Tükürük, hizmetçiliği, alt sınıftan olmayı simgeleyen bir diğer önemli unsurdur. Kendi bedeninden çıkan pislikleri sevmeyi seçen Genet için de özel bir anlamı vardır; onun için tükürük, son derece erotik ve kışkırtıcı bir imgedir.

Aşağılamalarına devam eden Claire 'Güzel olacağım' der ve ekler:

CLAIRE: *Benden nefret ediyorsun değil mi? Beni uysallığınla, alçak gönüllüğünle, kuzgun kılıçlarınla, kasım patlarınla*

*eziyorsun. Yok yere insanın ayağı takılıyor. Her köşede bir çiçek
Amaaan ... Ne korkunç.*³

Bu replikte de yine oyunun bir diğer önemli unsuru olan ‘ çiçeklerin’ ilk defa altı çizilmektedir. Bu iki kız kardeş Hanımefendilerinin odasını her zaman taze çiçeklerle doldurmaktadırlar. Oysa yine oyunun ilerleyen bölümlerinde anlayacağımız üzere, kendi odaları olan tavan arası yapma çiçeklerle ve Hanımefendi’nin onlara sonradan bağışladığı solmuş çiçeklerle doludur. Genet’ in dünyasında çiçekler çok önemlidir. ‘ Hırsızın Günlüğü’ adlı eserine Genet, çiçeklerin kendisi için ne ifade ettiğini aşağıdaki şekilde anlatmıştır:

‘Kürek mahkumlarının giysileri pembe ve beyaz çizgilidir. Yüreğimin buyruğuna uyup hoşlandığım bir dünyayı seçmişsem, hiç olmasa burada, bulmak istediğim birçok anlamı bulma gücüne sahibim: Demek ki, çiçekler ile zindandakiler arasında sıkı bir ilişki vardır. Çiçeklerin kırılabilirliği, narinliği ile zindandakilerin o kaba duygusuzluğu aynı niteliktedir. Bir kürek mahkumunu – ya da bir suçluyu- betimleyecek olsam, onu o kadar çok çiçekle donatırım ki, bunların altında gözden kaybolurken, kendisi de başka , dev gibi bir çiçek olur’⁴

Bu iki kız kardeş Hanımefendilerini çiçeklere boğmaktadırlar, diğer bir deyişle onu çiçeklerle boğmaktadırlar.

Karşılıklı kışkırtmayla devam eden bu daha çok aşağılama, daha çok aşağılanabilme oyunu bir süre sonra Solange tarafından kesintiye uğratılır. Solange Hanımefendisinin isteğine karşı çıkar ve ona ‘beyaz’ entarisini değil de ‘kırmızı’ entarisini getirir.

SOLANGE: Kırmızı entarinizi veriyorum, onu giyin.

CLAIRE: Beyazı giyeceğim dedim. Pulluydu.

---

³ Genet, *Hizmetçiler*, s. 10

⁴ Genet, *Hırsızın Günlüğü*, s.11

SOLANGE: *Özür dilerim bayancığım, bu gece kırmızı kadifenizi giymelisiniz.*⁵

Claire önce Solange'ın ne yapmak istediğini anlayamaz. Hatta rolünden çıkar ve safça ' *Neden?* ' diye sorar. Ama Solange bu sefer de yeni bir hamle yapar ve ' *Aslında siyah bir tuvalet sizin gibi dul bir kadına daha çok yakışır* ' der. Oyun artık başka bir kanala çekilmiştir. Hanımefendinin kocasından bahsetmenin vakti gelmiştir. Claire bu meydan okumayı kabul eder ve oyuna buradan devam eder. Hanımefendi olarak kocasının başına gelenlerden bahseder. Öğreniriz ki; beyefendi hapistedir ve onu polise ihbar eden de bizzat Hanımefendin kendisidir. Claire kocasını hapse yollayan o mektupları yazarken nasıl zorlandığını, içinin nasıl titrediğini büyük bir samimiyetle anlatır. Kocasını büyük ihtimalle sürgüne gönderilecektir. İşte oyundaki ' suç' ve 'sürgün' kavramlarına ilk güzelleme burada gelir:

CLAIRE: *Kocam zindana sürülerek belki ta Güyan'a kadar gönderilir. O zaman ben de, ben yani kocamın bir tanesi, acıdan deliye dönmüş bir halde onunla giderim. Kafileye ben de katılırım. Onun bu şerefini kendisiyle paylaşıyorum.*⁶

Genet, aşkın tehlikeli durumlarda coştüğünü düşünmektedir. Romanlarında ve hatıralarında görülebileceği üzere, sık sık, sevgililerinin sürgüne gönderildiğini hayal etmiştir. Claire'in üstteki repliğinden de anlaşılacağı üzere sürgündeki bir kocanın ardından tutulacak acılı ve sadık bir yas son derece şerefli bir eylemdir.

Hızını alamayan Claire devam eder:

CLAIRE: *Dulluktan bahsediyorsun. Peki sen kraliçelerin beyaz entari ile yas tuttuğunu bilmiyor musun? Hadi beyazı verecek misin, vermeyecek misin ?*

SOLANGE: *Kırmızı entarinizi giyeceksiniz.*

---

⁵ Genet, *Hizmetçiler*, s.10-11

⁶ Genet, *Hizmetçiler*, s. 12

*CLAIRE: Pekala. Ver öyleyse.*⁷

Bu bölümden de Claire'in neden beyaz entariyi giymek istediğini anlamak mümkündür. Aslında sıradan insanlar için yas elbisesi siyahken, Claire kendisini kraliçeler gibi beyazlar içerisinde yas tutarken hayal etmektedir. Oysa Solange kırmızı entari de ısrarcıdır. Oyunun bu bölümünde bu ısrarın sebebine dair net bir ip ucu elimizde olmasa da ilerleyen bölümlere doğru anlarız ki, Solange kendisini kraliçelerden de yüksek bir mevkide hayal etmektedir. Kırmızı; kardinallerin, en tepedekilerin, biricik ve ulaşılmaz olanların rengidir. Ve tabii aynı zamanda diğer uçtaki ulaşılmazların, yani canilerin de rengidir. Solange'ın oyunu daha yüksek bir perdeden, daha yüce bir kanaldan oynamak istediği ve bu sebeple kırmızı entari de ısrar ettiği düşünülebilir. Son kertede onun dediği olur ve Claire kırmızı entariyi giymeyi kabul eder. Bu bölüm bize, Claire- Solange ilişkisine dair de ipucu vermektedir. Başlangıçta karşı çıksa da sonuçta Claire, Solange'ın sözünü dinlemiştir.

Solange kırmızı entariyi giydirirken Claire oyuna kaldıkları yerden devam eder ve aşağılamalarına yeniden başlar:

*CLAIRE: Sürünme, geri çekil. Tekeler gibi kokuyorsun. Geceleri uşaklarla buluştuğun hangi ahırların kokuşmuş kerevetinden getiriyorsun bu kokuları? Ahırdan mı? Hizmetçi odasından mı? Tavan arasından mı? Tavan arasından belleğini canlandırmak için açtım Claire. Bak şurada... İki demir karyola. Aralarında bir komodin. Şurada da küçük bir Meryem Ana Sunağı, bir de konsol. Tamam mı?*⁸

Claire onları oyun dışına atabilecek bir konuya girmiştir. Tavan arası; iki kız kardeşin en mahrem anlarını paylaştıkları yerdir. Orası onların barınağıdır. Ve orada utanç verici tecrübeler yaşamış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Sütçüyle de orada birlikte olmaktadır. Genet'in dünyasını düşündüğümüzde, Claire ve Solange arasında enstest bir ilişki olabileceği ihtimalinden bahsetmek aşırı yorum olmaz. Bu iki kız

---

⁷ Genet, *Hizmetçiler*, s.12

⁸ Genet, *Hizmetçiler*, s.13

kardeşin birbirlerinden başka hiç kimseleri yoktur. Bu yaklaşım bağlamında, Solange'ın aşağıdaki repliği oyun dışından söylemiş olduğu düşünülebilir.

SOLANGE: *Kara yazılıyız biz. Şimdi ağlayacağım.*⁹

Ancak Claire derhal durumu toparlar ve yeniden oyuna dönebilmeleri için, istemedikleri bölümleri atlar:

CLAIRE: *Haklısın Meryem Ana'yı geçelim. Önünde diz çökmeyi filan da geçelim. Yapma çiçeklerden de laf açacak değiliz. Yapma çiçekleri, okunmuş şimşir dalını hepsini geçelim*¹⁰

Ve tekrar rolüne girer:

CLAIRE: *Şu çiçeklere bak. Benim için açmış hepsi. Claire, ben Meryem Ana'dan daha güzelim.*¹¹

Claire'in bu repliğiyle Meryem Ana'dan da güzel olduğunu iddia etmesi pek manidardır. Genet, rol kişisiyle en tepedekini, en kutsal olanı kıyaslamış, bir anlamda onları aynı seviyeye indirgemıştır.

Oyunun bundan sonrası biraz daha kontrolden çıkarak devam eder. İki kız kardeş artık birbirlerini iyice azdırmışlardır. Yeterince aşağılanan Solange, yavaş yavaş oyunun ikinci evresine geçmeye hazırlanır. Solange'ın Hanımefendiye yaptığı 'Kıyıya yaklaştınız artık', 'Sınırlar. Sınır taşları' uyarıları Claire tarafından doğru okunur:

CLAIRE: *Rolüne son vereceğin anın yaklaştığını duyuyorsun.*

...

---

⁹ Genet, *Hizmetçiler*, s.13

¹⁰ Genet, *Hizmetçiler*, s.13

¹¹ Genet, *Hizmetçiler*, s.13

CLAIRE: Hizmetçilik yapmayacağın anın yaklaştığını duyuyorsun. Öç alacaksın. Hazırlık mı yapıyorsun ne? Tırnaklarını mı biliyorsun? Bana beslediğin kin mi kamçılıyor seni?¹²

Repliklerinin hemen devamında, Claire hizmetçileri aşağılayan son hakaretlerini de azgın bir biçimde sıralar. İkinci evreye geçmeye artık o da hazırdır. Nitekim:

CLAIRE: Hadi bütün dolaplarını, bütün kurnazlıklarını dök ortaya. Tam sırası.

SOLANGE: Yetişir artık. Çabuk olun. Hazır mısın?

CLAIRE: Ya sen?

SOLANGE: Hazırım¹³

Bölümü ile birlikte, oyunun yeni evresinin başlangıcı için hazır olduklarının teyidini karşılıklı olarak açıkça aldıklarını görürüz. İlk evreyi ‘ Hanımefendi tarafından aşağılanma ama buna rağmen ona peşrev çekmeye devam etme ’ bölümü olarak tanımlarsak, Solange’ın aşağıdaki repliği ile başlayan ikinci evreyi de ‘ Hanımefendiye hakaretler yağdırıp, ona karşı ayaklanma ’ evresi olarak tanımlamak mümkündür.

SOLANGE: Herkesin iğrendiği bir nesne olmaktan bıktım artık. Ben de sizden nefret ediyorum.¹⁴

Solange artık gittikçe hızlanan bir ritimle ve artan bir şiddetle Hanımefendiye olan kinini kusmaktadır. Onun lavanta kokan göğsünden, fildişi göğsünden, altın uyluklarından, kehribar ayaklarından nasıl nefret ettiğini sıralar. Hanımefendi kılığındaki Claire’e tükürür. Solange’ın bu kontrol edilemez azgınlığı Claire’i de gittikçe azdırır. İki kadın adeta bir cinsel ilişkinin içindelermiş gibi hazzın sınırlarını zorlarlar.

---

¹² Genet, *Hizmetçiler*, s.14-15

¹³ Genet, *Hizmetçiler*, s.15

¹⁴ Genet, *Hizmetçiler*, s.15

***SOLANGE:** Evet bayancığım, güzel bayancığım, sonuna değin her istediğınızı yapabileceğinizi mi sandınız? Tanrıdan güzelliği aşırabileceğinizi, beni de güzellikten yoksun edeceğinizi umdunuz değil mi? Lavantaları, pudraları, ojeleri, ipeklileri, kadifeleri, dantelaları kendinize alacak, beni de onlardan yoksun edecektiniz ha? Sütçüyü de mi elimden alacaksınız. Açık söyleyin. Sütçüyü elimden almak istediğınızı saklamayın. Sütçünün gençliği, tazeliği başınızı döndürüyor değil mi? Sütçüyü elimden almak istediğınızı açıklayın. Yoksa Solange sizin çarkınıza okur.¹⁵*

Repliklerinden de anlaşılacağı üzere Solange artık tamamen kontrolden çıkmıştır. Hatta kendini oyununa o kadar çok kaptırmıştır ki oyun kurallarını ihlal etmiş, Claire'i oynadığını unutarak kendisinden Solange diye bahsetmiştir. Claire onu hemen düzeltir ve kaldıkları yerden devam ederler. Bu bölüm aynı zamanda seyirciye burada bir oyun oynandığının ilk büyük ipucunu verir. Kimin kim olduğu muğlaklaşmaya başlamıştır.

Solange ayaklanma nutkuna tüm gücüyle devam ederken, Hanımefendiye, çiçek barikatlarının onu koruyamayacağını ve bir hırsızdan başka bir şey olmayan kocasının da onu kurtarmaya gelemeyeceğini söyler. Sözlerine:

***SOLANGE:** Güzelleşin, güzelleşin ki bizi daha çok küçümseyesiniz. Ama artık bize vız geliyorsunuz. Kokularımıza, hizmetçi kılığımıza, size olan kinimize büründük. Biz de yavaş yavaş ortaya çıkıyoruz bayancığım¹⁶*

replikleriyle devam eder ve Hanımefendisinin 'Defol buradan' diyerek onu kovmasına karşılık:

***SOLANGE:** Peki bayancığım,ama bunu gene size iyi hizmet edebilmek için yapıyorum.İşte mutfağıma dönüyorum. Eldivenlerimle bulaşıkların kokusu beni orda bekliyor. Musluğun ağır*

---

¹⁵Genet, *Hizmetçiler*, s.16

¹⁶Genet, *Hizmetçiler*, s.17

aksak ıslığı da orda.Sizin çiçekleriniz varsa benim de bulaşıklarım var. Hizmetçiyim ben. Yeterince pasaklıyım. Siz hiç değilse ben daha fazla kirletemezsiniz.¹⁷

diyerek cevap verdikten hemen sonra oyunun artık son bölümüne geldiklerini gösteren hamleyi yapar; Hanımefendiyi boğmak üzere Claire'in boynuna yönelir. Claire kendini Solange'dan korumaya çalışır. Solange Hanımefendisine, işini çabucak ve sessizce bitirip mutfağına döneceğini söyler. Ancak tam o esnada odada bir çalar saat sesi duyulur. Aralarındaki repliklerden, oyunu Hanımefendi gelemeden bitirebilmek için bir çalar saat kurduklarını anlarız.

CLAIRE: *Her şey bitti. Sonunu getiremedin işte.*

SOLANGE : *Her zaman böyle olur.*

...

Bu gidişle seni hiç mi hiç öldüremeyeceğim.¹⁸

Burada Claire'in saati bilerek biraz erkene kurduğu da düşünülebilir. Çünkü öldürülmekten gerçekten korkmaktadır. Sonuçta oyun, finali tam oynanmadan bitmiştir. Claire elbisesini çıkarır. Ortalığı toplamaları gerektiğinden bahsederler. Solange Claire'e, 'Claire' diye hitap etmeye başlar. Ve aşağıdaki repliklerle birlikte şu ana kadar aslında burada bir oyun oynandığının, bu iki kadının, hizmetçi kız kardeşler olduğunun seyirci tarafından kesin olarak anlaşılması sağlanır:

SOLANGE: *Neyin var? Şimdi artık tam bayancığımıza benzedin. Kendi yüzünü takın. Hadi Claire, gene kız kardeşim ol.¹⁹*

Oyunun bundan sonraki kısmında iki kız kardeşin gerçek ilişkilerine tanıklık ederiz. Bu tanıklık ikisi arasındaki bir hesaplaşma ile gelişir. Solange Claire'e, sütçüyü oyunun içine soktuğu için kızgındır. Özel hayatımızın ayrıntılarını 'şeylerle' karıştırmaya bayılıyorsun der. Buradaki 'şeyler' in ne olduğu, onlar için de muğlaktır.

---

¹⁷ Genet, *Hizmetçiler*,s.17

¹⁸ Genet, *Hizmetçiler*, s.18

¹⁹ Genet, *Hizmetçiler*, s.19

Nitekim Claire ‘ *Nelerle ?* ’ diye sorar, bu yaptıkları şeye bir isim koymayı önerir ve mesela ‘tören’ olsun der. Böylece iki kız kardeşin arasında geçen bu ‘performansın’ adı konmuş olur. Oyundan ziyade, ritüelistik öğelerin ağır bastığı bir törendir bu yaptıkları.

Tartışmaları ilerledikçe, beyefendilerinin gerçekten tutuklandığını ve hatta ihbar mektuplarını bizzat Claire’in yazdığını öğreniriz. Oynadıkları oyunda da bunun yansımaları gördüğümüzü, Claire’in o mektupları, yarattığı Hanımefendi rolüne yazdırmış olduğunu hatırlarız. Muhtemelen bu Claire için, oyununu daha da güzelleştirecek, acılı ama mağrur Hanımefendi rolünü kuvvetlendirecek bir malzeme olarak kullanılmıştır. Oyunda buna dair net bir ipucu olamamakla birlikte, belki de gerçekte Claire’in o mektupları yazarken Hanımefendisinin el yazısını taklit ettiğini, onu kocasını ihbar eden kadın pozisyonuna düşürmeye çalıştığını var saymak mümkündür. Claire, kocası tutuklanan Hanımefendisinin acısını aşağıdaki şekilde ifade eder:

CLAIRE: *Bu üzüntü onu gebertecek. Bu sabah artık ayakta duramıyordu.*²⁰

Solange karşılık verir:

SOLANGE: *İyi ya gebersin. Ben de mirasına konayım bari. Aşçı kadınla o sersem sepet uşak arasında yaşamaktan sıkıldım, o pis tavan arasında sürünmekten kurtulurum hiç olmazsa*²¹

Böylece yeni bir tavan arası tartışması başlamış olur. Claire tavan arasını sevdiğini, bu konuşmayı artık daha fazla uzatmak istemediğini söyler ama Solange ısrarla onun üstüne gider:

SOLANGE: *Bırak konuşayım, içimi boşaltayım. Ben de tavan arasını sevdim sevmesine. Çünkü tamtakır kuru bakır oluşu beni miskinliğe zorluyordu. Ne değiştirecek duvar kağıtları, ne silkelenecek*

---

²⁰ Genet, *Hizmetçiler*, s.20

²¹ Genet, *Hizmetçiler*, s.20

*halılar, ne tozları alınacak mobilyalar, ne pencere camları, ne de balkonlar var. Hiçbir şey bizi hamaratlığa itelemiyor.*²²

der ve Claire' in bir hareketi üzerine bu kez de onu geceleri odalarda gezinmekle suçlamaya başlar:

SOLANGE: *Haa evet, küçük bayan perdelere ya da dantelalı çarşaflara sarınarak odalarda hiç gezinmedi. Evet evet, aynalarda kendini seyretmedin, balkonda sabahın ikisinde hindi gibi kabarak, pencerenin altından geçen insanları selamlamadın. Bunları hiç yapmadın. Hiç yapmadın.*²³

Bir süre daha Claire'in üzerine gitmeye devam eden Solange en sonunda tespitini yapar:

SOLANGE: *Beni kimse sevmiyor. Bizi kimse sevmiyor.*²⁴

Ancak Claire buna karşı çıkar:

CLAIRE: *Hanımefendiyi unutma! O bizi sevmez mi? Hanımefendimiz melek gibidir. Hanımefendimiz altın yüreklidir. Bizi başının üstünde tutar.*²⁵

Claire'in bu çıkışı Solange'ı iyice coşturur:

SOLANGE: *Hanımefendi bizi koltuklarını sevdiği kadar sever. Bir de ayakyolunun pembe fayanslarını, banyo leğenini sevdiği kadar sever. Ama bak, biz bir birimizi sevemeyiz. Çünkü bok, boku sevmez.*

...

---

²² Genet, *Hizmetçiler*, s.20-21

²³ Genet, *Hizmetçiler*, s.21

²⁴ Genet, *Hizmetçiler*, s.22

²⁵ Genet, *Hizmetçiler*, s.22

Hem sen bu oyunu sürdüreceğimi, geceleri de kodese benzeyen yatağıma geri dönmeye boyun eğeceğimi mi sanyyorsun. İstesek de bu oyunu sürdürebilir miyiz? Beni Claire diye çağırın birinin yüzüne tükürmeyecek olursam tükürüklerim beni boğar. Evet yavrum, benim elmas iğnelerimi mi soruyorsun; onlar benim tükürük oklarımdır²⁶.

Claire artık dayanamayacak durumdadır, ağlar ve yalvarır; Solange'dan Hanımefendi'nin iyiliklerini anlatmasını ister. Bunun üzerine Solange, Hanımefendilerinin iyiliği ve güzelliğiyle ilgili nutkuna başlar ki bu nutuk aslında Genet'in merhametli ve sevimli olduğu düşünülen tüm zenginlere ve tüm güzellere seslenişi gibidir:

SOLANGE: *Hanımefendinin iyiliği! İyi olmak, güler yüzlü olmak, sevimli olmak kolaydır. Evet, Hanımefendinin sevimliliğine söz yok! Güzel ve zengin olunca elbet de iyi olur insan. Ama hizmetçi olup da iyi olmak kolay değildir! Hizmetçiler ortalık temizlerler ya da bulaşık yıkarken kasılmaktan başka bir şey yapamazlar. Olsa olsa, süpürgeyi yelpaze yerine kullanırlar, basma önlükleri ile kırıttı verirler. Ya da geceleri, senin gibi, Hanımefendilerinin odalarında göz alıcı ve tarihsel giysilerle kendilerine defile yaparlar²⁷.*

Claire'in sabrı taşmak üzeredir. Bu sefer de artık o Solange'ın üstüne gitmeye başlar. Elinde, sütçü meselesinden çok daha ciddi kozlar olduğunu söyler. Bir birlerini gözdağı vererek kışkırtırlar. Denge yavaş yavaş Claire'den yana değişir. Olay örgüsündeki karışık noktalar bir bir aydınlanmaya başlar. Polise yolladıkları ihbar mektuplarının yazılması esnasında iki kız kardeşin arasında neler geçtiğini öğreniriz. Daha önce de öğrendiğimiz üzere mektupları yazan Claire'dir. Ve Claire bütün riski alırken, Solange bu durumdan sadece yararlanmıştır. Gerçeklikte yarattıkları durumları - beyefendi gerçekten hapidedir ve muhtemelen sürgüne gönderilecektir – oyunlarının

---

²⁶ Genet, *Hizmetçiler*, s.22

²⁷ Genet, *Hizmetçiler*, s.22

içinde kullandıklarını, daha önce Claire'in, kocasının yasını tutan şerefli Hanımefendi yorumunda görmüştük. Aynı şeyi Solange'in da yaptığını Claire'in repliklerinden anlamak mümkündür:

***CLAIRE:** Dün akşam Hanımefendiyi oynarken ağzın kulaklarına varıyordu. Daha şimdiden sürgüne gönderilen hükümlülerin gemisine gizlice binerken görüyordun kendini.*

...

Aşığına, Hanımefendinin kocasına eşlik ediyordun. Fransa'dan kaçacaktın. Şeytan adasına,, Güyan'a gidecektin onunla.

...

Sevgilin için her şeyi göze almaktan, yolunda küçük düşmekten, mendilinle yüzünü silmekten, ona destek olmaktan memnun olacağa benziyordun²⁸.

Hatta Solange'in daha da ileri gittiğini görürüz. Claire onu, sevgilisini el üstünde tutsunlar diye gardiyanlara kendisini peşkeş çekmekle suçlar. Solange Hanımefendiyi oynarken tıpkı bir yosma gibi davranmıştır. Onun yorumunda Hanımefendi; sürgüne gönderilen hırsız kocasının ardından şerefiyle yas tutan birinci sınıf bir orospudur.

Karşılıklı suçlamalara devam ederlerken detaylar bir bir aydınlanmaya başlamıştır. Claire , polise ihbar mektubu yazarken olgular göstermek , gerçekçi tarihler öne sürebilmek için Hanımefendinin çekmecelerini karıştırıp Hanımefendi ile beyefendinin birbirlerine yazdığı bazı özel mektupları bulmuştur. Bu mektuplardan edindiği bilgileri kendi ihbar mektubunu gerçekçi kılmak için kullanmıştır. Tüm bunlar olurken Solange sadece seyretmiştir. Claire'in çekmeceleri karıştırırken yakalanma riskine karşılık Solange hiçbir şey yapmamış, kendini sağlama almış, Claire'i yapayalnız bırakmıştır. Üstelik beyefendinin yazdığı mektuplardan birkaç tanesini de

---

²⁸Genet, *Hizmetçiler*, s.23-24

kendisi için alıkoymuştur. Claire işlerin yolunda gitmesi için uğraşırken, o çoktan beyefendiyle ilgili düşler kurmaya başlamış ve bu düşlerle kendinden geçmiştir. Claire'in deyimiyle; suçlu, cani ve sürgün aşığının hayaliyle pusulayı şaşırması, denizler aşmış, hatta ekvatora dayanmıştır. Solange, Claire'i de aynı şeyi yapmakla suçlar: bir kürek hükümlüsünü hiç aklından geçirmediğini söyleyebilir misin der. Onu, beyefendiyi, sırf oyununu daha iyi oynayabilmek adına ihbar edip hapse yollamakla suçlar. Claire inkar etmez. Ancak hikayeyi başlatanın Solange olduğunu, kendisinin oyunu kaldığı yerden, hatta biraz da yumuşatarak devam ettirdiğini söyler.

Artık iki kız kardeş karşılıklı olarak kızışmışlardır. Solange Claire'i uyarır ve dikkat et ben senin ablanım der. Ancak Claire bunu umursamaz ve son ve en büyük kozunu kullanır: onu, Hanımefendiyi öldürmeyi gerçekten denemekle suçlar. Bir gece, Solange'ın Hanımefendiyi uyurken boğmaya yeltendiğini görmüştür. Bu sebeple de oyunları esnasında öldürme bölümüne geldikleri her vakit Solange'dan gerçekten korkmakta, boynunu ondan sakınmaktadır:

***CLAIRE:** İnkâr etme. Seni gördüm. Hani senden korktum da. Korktum Solange. Öldürme deneyi yaptığımız vakit boynumu senden kaçırıyorum. Hanımefendiyi öne sürüp bana nişan alıyorsun. Topun ağzında olan benim.²⁹*

Uzun bir sessizlikten sonra Solange, Hanımefendiyi öldürmeyi denediğini kabul eder ve bunu Claire'i, ondan kurtarmak için yaptığını söyler. Suçlamalarında fazla ileri gittiğini düşünen Claire geri adım atar. Ancak bu kez de Solange'ın susmaya niyeti yoktur. Hanımefendiyi niye öldüremediğini anlatır. İsyanı giderek artar. Konuşmasının ilerleyen bölümünde, Hanımefendinin sürgündeki kocası için çektiği acıyı betimlemeye çalışırken artık iyice coşmuş, hatta yavaş yavaş kendisi Hanımefendileşmeye başlamıştır. En az onun kadar soylu olabileceğini göstermek ister gibidir. Ve tam da bu noktada yeni bir suç güzellemesi daha gelir:

***SOLANGE:** Claire, suçumun güzelliği bana kederimi unutturuyor. Sonunda evi de ateşe vereceğim.*

---

²⁹Genet, *Hizmetçiler*, s.26

...

*Kundakçı! Kelli felli bir unvan!*³⁰

Claire Solange'ı sakinleştirmeye çalışır. Hanımefendilerinin gelmesi artık an meselesidir. Tam o sırada telefon çalar. Arayan beyefendidir. Yargıçlar tarafından salıverilmiştir. Hanımefendiyi Bilboquet' te bekleyecektir. İki kız kardeş için bu tam bir sürprizdir. Claire o panikle telefonu açık unutmuştur. Beyefendi serbest kalınca ilk iş olarak onu hapse yollayan ihbar mektuplarının kim tarafından yazıldığını bulmaya çalışacaktır. Claire ve Solange paniğe kapılırlar. Büyük bir risk altındadırlar. Ancak bu durumda dahi birbirlerini aşağılamayı ve suçlamayı sürdürürler. Solange Claire'i, ihbar mektuplarının işe yaramamasıyla suçlar; Claire'in el yazısının tanınması artık an meselesidir. Claire de Solange'ı Hanımefendinin işini bitirememekle suçlar. Ona göre artık her şey için çok geçtir; hiçbir şey olmamış gibi hayatlarına devam etmekten, yine oyun oynamaktan başka çareleri yoktur. Oysa Solange oyun oynamanın da bir sürü tehlikeleri olduğunu söyler. Her tarafta izler bırakmaktadırlar. Hanımefendinin bu izleri sürerek gerçeği öğrenmesi artık an meselesidir:

SOLANGE: *Entarilerini giydiğimizi, tavırlarını çaldığımızı, cilvelerimizle kocasını ayarttığımızı anlayacak. Claire, her şey dile gelecek. Her şey bizi suçlayacak. Omuzlarının kalıbını taşıyan perdeler, benim yüzümün çizgilerini gizleyen aynalar, çılgınlıklarımızı görmeye alışmış ampuller her şeyi bülbül gibi anlatacaklar.*³¹

Ne yapacaklarını bilemez bir halde tartışırken, çözüm önerisi Claire'den gelir; Hanımefendiyi gerçekten öldürecektir. Solange Claire'in bu çıkışına ' *Gardenal mi ?* ' diye sorarak karşılık verir. Aslında Claire'in önerisini tamamlamış; ona, Hanımefendiyi, ıhlamuruna gardenal koyarak zehirleyebileceklerini söylemiştir. Claire, Solange'ın yarım bıraktığı işi tamamlama konusunda kararlıdır. Öfkesi gittikçe artmaktadır. Solange onu sakinleştirmeye çalışır. İki kız kardeşin arasında geçen aşağıdaki konuşmada birbirlerine karşı duydukları 'sevgi'yi kendi ifadeleriyle nasıl tanımladıklarını görürüz:

---

³⁰Genet, *Hizmetçiler*, s.28

³¹ Genet, *Hizmetçiler*, s.30

SOLANGE: *Ne yani, sana destek olmak istiyorum. Seni avutmak istiyorum. Ama benden hoşlanmadığını da biliyorum. Benden öğreniyorsun. Bunu biliyorum çünkü ben de senden öğreniyorum. Kölelerin sevgisi böyledir. Birbirlerini sevmezler.*

CLAIRE: *Ben sevgiyi zaten düşünmüyorum. Ama yüzümü, hemencecik pis bir koku gibi yansıtan şu korkunç aynadan da illallah. Sen benim pis kokumsun³²*

Claire kararlıdır. Bu işi bitirecektir. Hatta Solange'a da emirler verecektir. Buyurma sırası ondadır. Onun da hizmetçileri olacaktır. İyice kontrolden çıkmış, işleyeceği cinayetin hayaliyle coşmuştur. O kadar ki artık Hanımefendi efendiyi zehirleme / boğma planları birbirine girmiştir:

CLAIRE: *Sol elimle Hanımefendinin ensesine bastırırım. Sen de bana yardım edersin. İşler çatallaşır da beni Güyan'daki zindana gönderirlerse, sen de gemiye biner, bana eşlik edersin. Solange, ölümsüz bir çift oluruz. Hem eli kanlı, hem de tanrısal bir çift. Kurtulacağız Solange, inan kurtuluşa ereceğiz³³*

Solange Claire'i sakinleştirir ve yatağa yatırır. Claire ısrarla ' *Utaniyorum Solange* ' der ancak Solange onu susturur ve uyutmaya çalışır. Claire'in ayakbılarını çıkarır ve ayaklarını öper. Ancak Claire'in teslimiyeti fazla uzun sürmez; kendi deyimiyle vakit tam cinayet vaktidir. Korkaklığın sırası değildir. Mutlu olmalıdırlar. Cinayetlerini planlarken çok neşeli olmaları, kahkahalar atmaları, hatta şarkılar söylemeleri gerekmektedir:

CLAIRE: *Cinayet anlatılamayacak kadar tuhaf bir şeydir. Hadi gene şarkı söyleyelim. Hanımefendiyi alır bir ormana götürürüz. Çamların altında, ay ışığında parça parça doğrarız. Sonra da şarkı*

---

³² Genet, *Hizmetçiler*, s.30-31

³³ Genet, *Hizmetçiler*, s.32-33

*söyler, ölüsünü bahçedeki çiçeklerin dibine gömeriz. Üstünü de akşamüstleri küçük bir süzgeçle sularız.*³⁴

Tam bu esnada kapı zili çalar. Hanımefendileri dönmüştür. Solange Claire' in bu işi becerip beceremeyeceğine emin olmak ister. Claire kararlıdır, ıhlamura kaç damla gardenal koyması gerektiğini sorar. Solange, on damla koyması gerektiğini, daha azının etkimeyeceğini, fazlasının da kusturacağını söyler. Ihlamurun koyu ve çok şekerli olması gerektiğini de ekler.

Ve sonunda Hanımefendileri sahneye girer. Kocasının başına gelenleri anlatırken, Claire ve Solange'm verdiği tepkiler onu şaşırtır; bu tür cezai davalarla ilgili olarak haddinden fazla şey bilmekte olduklarını görür. Ayrıca odadaki eşyalarla ilgili bir takım tuhafıklar olduğunu fark eder. Claire'in yüzüne allık sürdüğünü anlar. Açık kalan telefonu da görünce, artık iyice köşeye sıkışan Claire ve Solange beyefendinin hapisten çıktığını söylemek zorunda kalırlar. Hanımefendi hemen kocasının yanına gitmek ister. Solange'ı taksi çağırmak için dışarı gönderir. Claire Hanımefendi ile başa kalır. Ona ıhlamuru içirtmeye çalışır. Ancak Hanımefendi içmez ve taksi gelince de kocasının yanına gider. Kız kardeşler onu ellerinden kaçırmışlardır.

Hanımefendili bölüm, bize iki hizmetçinin gündelik hallerinin nasıl olduğuna dair ipuçları verir. İlk etapta, oyunun başından beri bahsi geçen Hanımefendinin biraz saf, hatta git gel akıllı bir kadın olduğunu düşünmek mümkündür. Oysa detaylı bakıldığında görülür ki; Hanımefendi öyle bir konuşmaktadır ki adeta iki hizmetçinin arasında geçen her şeyi bilmektedir. Bu kabulden yola çıkarsak, Hanımefendiyi bütün olan bitene tanıklık etmiş biri olarak yorumlamak mümkündür. Ihlamuru da içmeyerek adeta onlarla son bir kez alay eder gibidir. Claire ve Solange'a , odasına doldurdukları bu 'ölüm' çiçeklerini kendi odalarına götürmelerini emreder ve kocasıyla birlikte şampanya içmeye gider.

Hanımefendi çıktıktan sonra Claire'i kendi kendine sayıklarken görürüz. Söyledikleri çelişkili şeylerdir. Hanımefendinin iyiliklerini sayıp dökmektedir ama her cümlesinde bir ironi var gibidir. Bu bölümde Claire'in, Hanımefendiyi elinden

---

³⁴ Genet, *Hizmetçiler*, s.34

kaçırdığı için kendi kendine günah çıkarttığı düşünülebilir. Belki de kendi kendisini affettirmek istemektedir. Hanımefendiyi öldür-e-memekle iyi yaptığına kendisini inandırmak istemektedir. Claire 'in, Hanımefendinin iyilikleri konusunda kendisini kandırmaya çalıştığı oyunun başından beri aşıkardır. Ancak bunu yaparken ikiye bölünmekten kaçamamaktadır:

CLAIRE: Bizi prensesler gibi giydirdiniz. Solange'a ya da bana çok iyi davrandınız. Solange'a ya da bana dedim çünkü bizi hep karıştırırsınız. Biz iyiliklerinizle kuşattınız. Kullanmadığımız ıvr zıvırlarınızı bize bağışladınız.

...

Çünkü bayanımız melek gibidir. Bayanımız güzeldir. Bayanımız yumuşak huyludur

...

Bayancığımız tatlılığı iyiliğiyle bizi öldürür. Bizi zehirler.

...

Bize kimi zaman birer şeker de verir. Bizi solmuş çiçeklere boğar. Bayancığımız bize ihlamur da pişirir³⁵.

Claire'in sayıklamaları devam ederken odaya Solange girer ve Hanımefendiyi elinden kaçırıldığı için Claire'i suçlamaya başlar. Bir ara Claire kendini savunurken 'Gardenali ihlamura boca ettim ' der. Oysa sadece on damla koymasına gerektiğini, fazlasının kusturacağını bilmektedir. Bu noktada Claire'in Hanımefendiyi kesin kes öldürmeye niyetlenmeyip bir açık kapı bıraktığı da düşünülebilir. Ama sonuçta ne olursa olsun iki kız kardeş artık iyice köşeye sıkışmıştır. Yaptıklarının ortaya çıkması an meselesidir. Evdeki bütün nesnelere (telefon, çalar saat, komodin) onları ele vermiştir. Solange kaçmayı teklif eder. Ancak Claire ret eder. Gidecek hiç kimseleri, peş paraları yoktur. Bu noktada iki kız kardeşin ne kadar kurtulmak isteseler de Hanımefendilerine

---

³⁵Genet, *Hizmetçiler*, s. 47-48

bağımlı olduklarını görmek mümkündür. Başka bir yerde, ellerindeki tek sıfat olan ‘hizmetçi’ kimliğini de kaybedeceklerdir. Kendilerini tanımlayan ‘efendi’ leri olmazsa ‘köle’ bile olamayacaklardır. Bu çaresizlik içerisinde Solange evden bir şeyleri çalmayı teklif edince Claire çileden çıkar. Biz hırsız değiliz der. Burada iki kız kardeşin, beyefendilerini, hırsızlık gibi adi bir suçla suçlanmış pozisyonuna düşürürlerken kendilerini bu suça asla layık görmediklerini anlarız. Cinayet ise çok daha yüce bir suçtur. Genet, ‘Hırsızın Günlüğü’ adlı eserinde adi suçlarla cinayeti aşağıdaki şekilde karşılaştırmıştır:

‘Adam öldürme, iğrenç yer altı dünyasına ulaşmanın en etkili yolu değildir. Tam tersine, cinayet işleyecek kişinin, kanının dökülmesi, günün birinde öldürülmek, boynunu vurulmak gibi bir tehlikeyle sürekli karşı karşıya kalabilmesi (cani geriler, ama bu gerileme yükselen bir gerilemedir) ve yaşamın yasalarına bu derece iyi karşı geldiği için en büyük gücün en kolay biçimde düşünülmüş niteliklerinin kendisinde olduğu varsayıldığı için uyandırdığı çekicilik, caninin küçük görülmesine engel olur. Başka suçlar daha çok küçük düşürücüdürler: Hırsızlık, dilencilik, ihanet, güveni kötüye kullanma vb. Beni sizin dünyanızdan çaresiz olarak ayıracak bir cinayet işleme düşüncesi hep kafamı kurcalayıp dursa da, ben yukarıdaki gibi suçlar işlemeyi yeğledim’³⁶

Yukarıdaki sözlerini referans alarak, Genet’in, eserlerindeki kahramanları cani yüceliğine layık görürken, kendisi için, onu yer altı dünyasının pisliğine daha yakın tutacak adi suçları tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Tartışmalarının devamında, Claire yorgun olduğunu, artık her şey için çok geç kaldıklarını, yapacak hiçbir şeylerinin kalmadığını söyledikçe Solange kızmaya başlar. Görevi kendisi üstlenmiş, o ıhlamuru Hanımefendiye nasıl zorla içirtmiş olacağını adeta meydan okuyarak haykırmaya, karşısında Hanımefendi varmışçasına konuşmaya başlar. Solange yavaş yavaş, kontrolsüz bir biçimde tekrar oyuna çekiliyor gibidir. Claire onun meydan okuyuşunu karşılıksız bırakmaz ; ‘İşi sonuna kadar götürmek hiç kolay değil’ diyerek adeta Solange’ı uyarır. Belki de ‘Kolaysa hadi gel ve bana o ıhlamuru içir’ demek ister ve Hanımefendi rolüne girer:

---

³⁶ Genet, *Hırsızın Günlüğü*, s.95

CLAIRE: *Claire ya da Solange beni kızdırıyorsun. Seni karıştırmaya başladım. Claire misin, Solange mısın? Her kimsen beni kızdırıyorsun, beni çok öfkeliendiriyorsun. Unutma ki, hep senin yüzünden geldi bu felaketler başımıza.*³⁷

Bu replikten sonra iki kız kardeş yeniden oyunun içine girerler. Claire hemen Hanımefendi kostümünü giyer. Solange hep yaptıkları üzere, önce Hanımefendiye peşrev çekmeye başlar. Ancak Claire oyunun bu aşamasını hızlı geçmek, hizmetçilerin ayaklanıp da Hanımefendiye hakaret ettikleri ikinci bölüme gelmek istemektedir:

SOLANGE: *Siz güzelsiniz!*

CLAIRE: *Hadi savur hakaretlerini!*

SOLANGE: *Siz güzelsiniz!*

CLAIRE: *Geç peşrevi geç. Hakaretlere gel.*³⁸

Solange Claire'in bu isteğine ' *Bana yardım et bari* ' diyerek karşılık verir. Bunun üzerine Claire ikna olur; oyunun ilk aşamasını oynamaya, Solange kendisine peşrev çekerken, o da hizmetçilere hakaret etmeye başlar:

CLAIRE: *Hizmetçilerden nefret ederim. O iğrenç, o alçak hizmetçi soyundan nefret ederim. Hizmetçiler insan değildir. Bulaşık yıkarlar. Onlar odalarımızda ve koridorlarımızda çöreklenen, ağızımızdan içeri giren, bizi çileden çıkaran pis kokulardır*

...

Vicdan azabından ve korkudan çarpılmış ağızlarınızla, kırış kırış olmuş dirseklerinizle, modası geçmiş mintanlarınızla, eskilerimizi

---

³⁷Genet, *Hizmetçiler*, s51-52

³⁸Genet, *Hizmetçiler*, s.52

*giymek için yaratılmış vücutlarınızla biçimsizliğimizin aynasıdır.
Bizim tıkcımız, bizim yüz karamız, bizim tortumuzsunuz siz.*³⁹

Ve Claire hakaretlerini tüketir. Sıra Solange'a gelmiştir. Artık oyunun ikinci aşaması yani hizmetçilerin ayaklanması faslı başlayabilir. Nitekim Solange kendi deyimiyle kıvamını bulmuştur. Ancak Solange bu sefer haddinden fazla kontrolden çıkmış gibidir. Balkona çıkmaya yeltenir. Balkon kavramının, Genet için ne kadar önemli bir imge olduğu, aynı isimli bir oyun yazmış olmasından da anlaşılabilir. Genet bu kavramı çok sık kullanır, çünkü balkon, papa'ların – yani en çok karşısında durduğu kurumun en tepesindeki kişinin - çıkıp da sıradan / köle halkı selamladığı platformdur.

Claire Solange'ı sakinleştirmeye çalışır ama artık Solange için geri dönüş yok gibidir. Bu bölüm için Solange'ın 'oyun oynama isteğinin' kontrol dışına çıktığını ve hatta onu oyun dışına ittiğini söylemek mümkündür. Denge bozulmuştur. Oynadıkları ölümcül oyun gerçekte karışmaya başlamıştır. Claire korkmaktadır. Çünkü Solange bu sefer Hanımefendiyi değil de, onu elinden kaçırıp kız kardeşini öldürmeye niyetlenmiş gibidir. Claire ısrarla artık oynamak istemediğini, oyunu burada kesmek istediğini söyler ama Solange'ın durmaya niyeti yoktur. Claire'in üzerine yürür. Bir an için onu gerçekten öldüreceğini düşünürüz ama Solange Claire'i bir köşeye fırlatır ve oyununu tek başına oynamaya başlar. Son kertede Solange gene oyunun içinde kalmıştır.

Bundan sonra Solange'ın 'Ünlü Katil Solange Lemercier' oluşunu ilan ettiği tiradı başlar. Tirat boyunca Solange'ın, Hanımefendiyi mi, kız kardeşini mi öldürdüğü – daha doğrusu hangisini öldürdüğünü oynadığı – karışır. Yer yer Hanımefendisini taklit ederek onu küçümser. Artık onunla eşit olduğunu hatta daha da yüce olduğunu ilan eder. Onun entarilerini reddeder çünkü artık onun kendi entarisi vardır: Canilerin kızıl giysisini giymektedir. Tıpkı papalar gibi tek ve kızıl bir entaridir onunki. Tıpkı papalar gibi yalnızdır o. Aristokrasinin ve burjuvazinin bütün varlıklarını küçümser; çiçekleri, lavantaları, giysileri, elmasları. Ezenler sınıfının beyaz tenini reddeder. Kapkara bir orospu olduğunu ilan eder. Bir katil olduğunu haykırır. Poliste kaydı vardır. Genet'a göre suçlular, ya diğer suçlularla ya da kendilerini hapseden polislerle veya cellatlarla dost olabilirler. Çünkü mecburen birlikte yaşarlar ve ayrıca yine Genet'in

---

³⁹Genet, *Hizmetçiler*, s.53

ifadesiyle, polisler ve suçlular bu dünyanın en erkeksi belirtileridirler. Solange da onu ancak polislerin anlayabileceğini düşünür. Çünkü polisler de bizim gibi sevilmezler der. Solange artık bir cani olduğuna göre kızıklarını giyip sokağa çıkacaktır. Claire'i gömüleceği yere uğurlayacaklarıdır. En önde Solange, elinde meşale, iki yanında polisler, hemen arkasında ona aşk sözleri fısıldayan celladı. Onların arkasında da hizmetkarlar, uşaklar, hademeler, metrodteller, kapıcılar. Kilise adamları ise en arkada dizileceklerdir. Çok görkemli bir cenaze töreni olacaktır. Çiçekler, çelenkler, flamalar, sancaklar. Herkes Solange'ı alkışlayacaktır. O artık Bayan Solange Lemercier olmuştur. Bay Lemercier'in karısı. Ünlü katil.

Bu bölümde Solange adeta bir esrime hali içerisinde. Kendini kardinalle bir tutarken aslında din adamı ile suçluyu eşitlemektedir. İktidarı ele geçirmiş gibidir. Ve tüm tiradı boyunca hayalini kurduğu bu görkemli cenaze töreni artık onun var oluş çarpınışının son noktasıdır. Nitekim onu dinleyen Claire de başka bir çareleri olmadığına ikna olur ve bu hayali gerçekleştirmek üzere harekete geçer. Solange'a ihlamuru getirmesini emreder. Claire artık, ihlamuru içerek intihar etmeye karar vermiş Hanımefendiye ya da bir diğer bakış açısıyla kız kardeşinin hayalini gerçekleştirebilmek için kendini feda edecek olan Claire'e dönüşmüştür. Solange itiraz etse de, Claire bu oyunu artık gerçek bir kurban etme ritüeline dönüştürmeye karardır. O artık sadece Solange'ın içinde yaşayacaktır:

***CLAIRE:** Sürgünde sana gizlice eşlik ettiğimi kimse bilmeyecek. Hele hüküm giydiğin zaman, beni de büyük bir özenle içinde taşıdığını aklından çıkarma. Güzel özgür ve mutlu olacağız.⁴⁰*

Claire'in ihlamuru içmeden hemen önce, sözlerini Solange'a tekrar ettirmek suretiyle oynadığı son oyunun, Solange'ın onu uyutmaya çalıştığı bölümdeki repliklerle benzerlik göstermesi de manidardır. Yazar muhtemelen Claire'e, o ana bir göndertme yaptırmaktadır:

***SOLANGE:** Uyu. Başında bekliyorum.⁴¹*

---

⁴⁰ Genet, *Hizmetçiler*, s.59

⁴¹Genet, *Hizmetçiler*, s.33

...

CLAIRE: *Hanımefendiciğim ıhlamurunuz içmelisiniz. Çünkü uyumanız gerek. Ben başınızda beklerim.*⁴²

Oyunun sonunda Solange'ın itirazlarını dinlemeyen Claire ıhlamuru içer. Solange ise elleri kelepçeliymiş gibi yaparak seyirciye döner. Sonuçta iki hizmetçi kendilerini ezeni değil, ancak birbirlerini öldürebilmişlerdir. Ama en azından bunu kendi deyimleriyle ' kutsal bir törene' dönüştürebilmişlerdir.

1.3.Karakter Çözümlemesi

Oyunun iki ana karakteri Claire ve Solange'dır. Daha önce de söylediğimiz üzere bu iki kadın, hizmetçi kız kardeşlerdir. Oyuna giren üçüncü karakter, onların Hanımefendileridir. Onlardan hariç, oyuna girmeyen ama bahsi sürekli geçen, sütçü ve beyefendi karakterleri vardır. Metnin başında karakterlerin yaş, görünüm vs. gibi özellikleri belirtilmemiştir. Hatta yazarın, bu karakterlerin erkekler tarafından da oynanabileceği, öylesinin daha iyi olacağı konusunda yorumu vardır. Bu sebeple sahnelenen birçok Hizmetçiler oyununda farklı kombinasyonlar denenmiştir. Üç erkek, üç kadın veya iki kadın bir erkek bu kombinasyonlardan bir kaçıdır.

'*Hizmetçiler Nasıl Oynanmalı ?*' başlıklı yazısında yazar bu iki kadın karaktere dair düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

'Bu iki hizmetçi fahişe değildir: Madame'ın tatlılığıyla yaşlanıp zayıflamışlardır. Öyle güzel olmaları, perde kalkar kalkmaz güzelliklerinin izleyicilere gösterilmesi gerekmez, gece boyunca son saniyeye kadar yavaş yavaş güzelleştiklerinin fark edilmesi gerekir. Yani başlangıçta yüzlerinde, hareketleri veya saçlarının bir teli kadar ince çizgiler vardır. Ne popoları ne de göğüsleri kışkırtıcıdır: Bir Hıristiyan kurumunda dindarlık dersi verebilecek tiptedirler. Gözleri temiz, çok temizdir; her akşam mastürbasyon yapıp, birbirlerinin içinde, Madame'a olan kinlerini rastgele boşalttıklarına göre. Dekordaki nesnelere dokunurlarken sanki bir genç kızın çiçekli bir

---

⁴² Genet, *Hizmetçiler*, s.59

dal kopardığı izlenimi uyandırılacak. Tenleri solgun ve çok güzeldir. Yani solmuşlardır ama nasıl bir zarafetle. Çürümemişlerdir!

Bununla birlikte bu çürümenin de görülmesi gerekecek. Öfkelerini kustukları zamanlardan çok, şefkat nöbetine tutulduklarında⁴³

Metinde karakterlerin geçmişlerine, aile durumlarına, buldukları yere nasıl geldiklerine dair ipuçları çok fazla yoktur. Oyun zaten, oyun içinde oyun olduğundan dolayı hiçbir bilgiden de tam olarak emin olmak mümkün değildir. Hangi olay ve kişilerin gerçekten var olduğu, hangilerinin ise iki kız kardeşin hayal ürününden ibaret olduğu yer yer yoruma açık bırakılmıştır.

Claire ve Solange karakterlerini ayrı ayrı tanımlamak yerine birbirlerine göre tanımlamak daha doğrudur. Hatta birbirlerini tamamladıkları düşünülebilir. Bu sebeple iki hizmetçinin karakter analizleri aşağıdaki bölümde karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

1.3.1 CLAIRE ve SOLANGE Karakterlerinin Karşılaştırılmalı Olarak Çözümlemesi

Solange, Claire'den daha büyüktür ancak metinde aralarındaki yaş farkına dair net bir bilgi yoktur. Yaşlarının yakın olduğunu, birlikte büyüdüklerini hatta birbirlerinden hiç ayrılmadıklarını düşünmek mümkündür. Birbirlerinden başka hiç kimseleri olmadığını anladığımız bu kız kardeşlerin gidecek başka bir yerleri de yoktur. Dolayısıyla tüm vakitlerinin evin içinde geçtiğini, sadece alışveriş vs. gibi işler için dışarı çıktıklarını düşünmek yanlış olmaz. Evde onlardan başka, bir uşak ve bir de aşçı kadın çalışmaktadır. Evin sahibeleri ise Hanımefendi ve kocasıdır.

Metinde geçen bir diğer karakter de Sütçü Mario' dur. Mario ile kız kardeşler arasında cinsel bir ilişki olduğunu düşünmek mümkündür. Claire Hanımefendiyi oynarken Solange'ı aşağılamak için sık sık sütçü konusunu açmaktadır:

CLAIRE: Anlaşılan sen sütçüyü bunlarla kandıracağını sanıyorsun

---

⁴³ Genet , Jean , 'Hizmetçiler- Balkon-Paravanlar Nasıl Oynanmalı', Çeviren :Ece Korkut ,Mitos Boyut Yayınları , İstanbul , 2000 , s.9-10

...

CLAIRE: *Hadi sütçünün seni baştan çıkardığını saklama. Hadi, hadi, gebe olduğunu açıkla.*

...

CLAIRE: *Şunu iyi belle Mario' yu bu vücut ve bu suratla ayartmasın. O genç ve kaba sütçü seni hor görüyor. Eğer senden çocuk peydahladıysa...*

...

SOLANGE: *Şayet Mario bana açık saçık şeyler söylüyorsa bunları sana da söylüyor⁴⁴*

Bu repliklerden, sütçünün Solange' ın sevgilisi olduğunu hatta Solange'ın gebe olduğunu düşünmek mümkündür. Belki de Claire bu durumu kıskanmaktadır. Ancak Claire ve sütçü arasında da bir ilişki olması ihtimali vardır. Diğer taraftan da bütün bunların sadece iki kız kardeşin hayal dünyasından ibaret olması da muhtemeldir. Claire'in aşağıdaki repliği bu ihtimali bir an için de olsa akla getirir niteliktedir:

CLAIRE: *Sokaktan bir sütçü geçti mi bile kafan allak bulak oluyor*

Solange'ın beyefendi konusunda da Claire'e göre daha büyük bir hassasiyeti vardır. Claire'in repliklerinden, Solange'ın sık sık beyefendi ile ilgili hayaller- fanteziler kurduğunu anlamak mümkündür. Bu durum Claire'i sinirlendirmekte ama aynı zamanda da Solange'ı aşağılayabilmesi için eline bir başka koz daha vermektedir.

İki hizmetçi sonsuz bir hayal gücüne sahiptir. Özellikle bir yerlere hapsedilen insanlarda bu yeteneğin çok çok daha fazla olduğu aşikardır. Çok üst düzey bir oyun oynamaktadırlar. Çok iyi oyuncular olduklarını düşünmek yanlış olmaz. Hayalleri çok detaylı ve çok uçuk olabilmektedir. Oyun oynarlarken Hanımefendilerinin eşyalarını,

---

⁴⁴Genet, *Hizmetçiler*, s.10-11

odadaki perdeleri, dantelli çarşafı kullanmakta hatta yüksek ihtimalle onları kendi amaçları uğruna değiştirip dönüştürmekten de kaçınmamaktadırlar. Böylece daha görkemli kostümler ve aksesuarlar elde etmektedirler. Hatta bazen sırf oyunlarına hizmet etmesi için gerçek hayata da müdahale etmektedirler. Yazdıkları ihbar mektupları ile beyefendilerini tutuklatmışlar ve böylece sürgüne gönderilen kocasının yasını tutan acılı Hanımefendi rolünü daha gerçekçi bir perdeden oynayabilmişlerdir.

Oyun oynamadıkları gündelik hayatlarında ise muhtemelen çok çok iyi hizmetkarlardır. Hanımefendilerinin her ihtiyacına, o daha istemeden koşmakta, onu el üstünde tutmaktadırlar. Çok temiz ve muhtemelen tek tip olan üniformalarının içinde bir birlerinin aynadaki yansıması gibidirler. Çok sessizdirler, Hanımefendilerinin karşısında adeta yok gibidirler. Zaten Hanımefendileri de onları sık sık karıştırmaktadır.

İkisi arasındaki hiyerarşik ilişkiyi düşündüğümüzde ise ağırlığın Solange'dan yana olduğunu söylemek mümkündür. Kırmızı entari / beyaz entari tartışmasında, son kerte Claire'in Solange'ın sözünü dinlemesi bu tezi destekler niteliktedir. Yine Claire'in aşağıdaki replikleri, iş yaparlarken kontrol ve yönetimin daha çok Solange'ın elinde olduğunu göstermektedir:

CLAIRE: *Sana da buyruklar vereceğim. Sıra bende!*

SOLANGE: *Yoo, ben hiçbir zaman...*

CLAIRE: *Peşkiri ver! Çamaşır mandallarını ver! Soğanları soy! Havuçları kazı! Camları sil! Paydos artık bunlara! Paydos! Aa, dur unuttum. Muslukları kapa! Paydos bunlara! Benim de hizmetçilerim olacak⁴⁵*

Kurdukları hayalleri ve de özellikle Hanımefendi rolünü oynarlarken yarattıkları dünyaları kıyasladığımızda, Solange'ın oyunu bir doz daha yüksek bir perdeden oynamayı seçtiğini görmek mümkündür. Örneğin Claire beyaz entarisini giyerek kraliçeler gibi yas tutacakken Solange kırmızı entarisini giyerek papalarla boy ölçüşecektir. Solange da sürgünde kocasına eşlik edecektir ama bir adım daha ileri

---

⁴⁵ Genet, *Hizmetçiler*, s.32

giderek kocasını el üstünde tutsunlar diye gardiyanlara kendisini peşkeş çekecektir. Solange yine tıpkı papalar gibi balkona çıkacak ve kendisini seyredenlere el sallayacaktır. Zaten beyefendiyle birlikte sürgüne gitme hayaliyle ilgili konuştukları bölümde, Claire'in söylediği aşağıdaki repliklerden de anlaşılacağı üzere uydurdukları bir çok hikayenin ilk fikir sahibi de yine Solange'dır:

***SOLANGE:** Ama daha demin sen de onun ardından gideceğini söylüyordun.*

***CLAIRE:** İnkâr etmiyorum ki. Ben hikayeyi senin bıraktığın yerden aldım. Ama biraz yumuşattım elbet.⁴⁶*

Text boyunca Solange'ın Hizmetçilik ve Hanımefendicilik hakkında söyledikleri, onun farkındalığının ve isyanının Claire'e göre çok daha güçlü olduğunu gösterir bize. Anarşik söylemlerin sahibi odur. Ancak diğer taraftan da eyleme geçme konusunda Claire daha cesur gibidir. Yakalanma riskini göze alıp Hanımefendinin komodinun çekmecelerini karıştıran, polise ihbar mektupları yazan odur. Solange daha garantidir, tehlikeli işlerde tedbiri elden bırakmaz. Bir kez Hanımefendiyi öldürmeyi denemiş ama becerememiştir. Oyunun finalinde de yine görkemli bir konuşma yapan Solange iken, kendini öldürme kararı verip bunu fiiliyata dökabilen de yine Claire olmuştur.

Claire ve Solange'ın konuşmaları esnasında yaptıkları benzetmeler ve kullandıkları kelimeler gerçekten çok güçlü bir retoriğin göstergesidir. Bu iki hizmetçi çok iyi birer oyuncu olmalarının yanı sıra çok da iyi birer konuşmacıdır. Kelimelerden haz almayı, onlara yeni ve farklı kullanım alanları yaratmayı çok severler. Hatta bazen en azgın hallerinde bile konuşmalarını aniden kesip, kullandıkları bir kelimenin güzelliği ile kendilerinden geçerler:

***CLAIRE:** Rezaletlerimi hortlatmak değil mi? Hortlatmak!
Ne kelimeler buluyorsun!⁴⁷*

---

⁴⁶Genet, *Hizmetçiler*, s.24

⁴⁷Genet, *Hizmetçiler*, s.11

...

SOLANGE: *Onu salt – salt ne güzel bir kelime – gizli serüvenini yaşamana yardım etmesi için ele vermediğini açıklayabilir misin?*⁴⁸

Bir tiyatro eleştirmeninin hizmetçiler böyle konuşmaz ki uyarısına Genet : *‘Nerden biliyorsunuz? Ben aksini iddia ediyorum, zira ben hizmetçi olsam onlar gibi konuşurdum.’* diyerek yanıt vermiştir.

İki hizmetçinin oyun dışı gündelik hayatlarında Hanımefendi ile kurdukları ilişkiyi karşılaştırmaya kalktığımızda Claire’in Solange’a göre daha fazla Hanımefendici olduğunu görürüz. Claire, Hanımefendinin iyilikleri konusunda kendini kandırmaya daha meyilli gibidir. Aksini duymaktan kaçmaktadır. Bu bağlamda Claire’in Solange’a göre daha saf olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kendi repliğinde de söylediği üzere onu gerçekten canı gönülden sevmeye çalışmaktadır. Solange’ın söylediği her şeyin doğru olduğunun o da farkındadır, lakin içindeki isyankar sesi bastırmak için samimi bir mücadele vermektedir. Onun Hanımefendiye karşı tavırlarını yalakalık olarak nitelemek doğru olmaz. Çünkü Claire Hanımefendisine hizmet ederken gerçekten çok içtendir. Ancak onun bu Hanımefendici tavrı yine de Solange için bir alay malzemesidir. Claire’i oynadığı yerlerde, ona nasıl aşağılık bir hizmetçi olduğunu göstererek, onu kızdırmaya çalışmaktadır. Böylece Claire, kendi kendisinin taklidinden kaçmak için daha fazla azacak, azdıkça da Claire’i oynayan Solange’ı yani son kertede kendisini daha fazla aşağılayabilecektir.

İki hizmetçinin ortak bir diğer özellikleri de, suç kavramıyla kurdukları ilişkinin doğal bir sonucu olarak gelişen, kriminal hikayelere duydukları ilgidir. Hafıye dergisini ve gazeteleri düzenli olarak okumaktadırlar. Ceza davalarını takip etmektedirler. Nesnelere ve detaylarla kurdukları ilişkide de böyle kriminal bir merak ve özen söz konusudur. Eldivenler bu noktada özel bir yerde durmaktadır. Evet, belki kullandıkları eldivenler bulaşık yıkamak içindir ama pekala her eldiven parmak izlerini gizlemek için kullanılan bir suç aletine dönüşebilir.

---

⁴⁸ Genet, *Hizmetçiler*, s.25

Tükürük kavramı da yine oyunun içindeki önemli unsurlardan biridir. Tükürük hem hizmetçiliğin bir simgesidir (Kapalı kapılar ardında tükürükle parlatılan ayakkabılar, gizlice içine tükürülen yemekler) hem de Genet için cinsel bir anlam ifade etmektedir.

Birbirlerinin pis kokuları olduklarını söyledikleri bölümle Solange'ın Claire'i soyup yatağa yatırdığı sonra da ayağını öptüğü bölüm, aralarındaki cinsel durumu çağrıştırır niteliktedir. Tavan arasından bahsettikleri aşağıdaki bölümde de yine orada geçen utanç verici tecrübelerle gönderme yapmış olma ihtimalleri vardır:

***CLAIRE:** Sürünme geri çekil. Tekeler gibi kokuyorsun. Geceleri uşaklarla buluştuğun ahırların hangi kokuşmuş kerevetinden getiriyorsun bu kokuları? Ahırdan mı? Hizmetçi odasından mı? Tavan arasından mı? Tavan arasının kokusundan belleğini canlandırmak için açtım Claire.*

...

***SOLANGE:** Karayazılıyız biz. Şimdi ağlayacağım.*

Genet' in dünyasını ve kahramanlarımızın birbirlerinden başka hiç kimseleri olmadığını düşündüğümüze yazarın bu iki kadın arasında ensest - lezbiyen bir ilişkiyi ima ettiğini düşünmek aşırı yorum olmaz. Ama metnin birçok yerinde olduğu gibi burada da bir netlik yoktur. Oyuncuya kendisine hizmet edecek olan durumu seçme özgürlüğü bırakılmıştır.

Her ne kadar iki hizmetçi oyun oynarlarken büyük bir haz alsalar da aslında mecburen oynadıkları bu oyuna artık bir son vermek istemektedirler. Claire sık sık yorgun olduğunu söyler. Sürekli Solange'dan ışıkları kapatmasını istemesi , ' *Bu ışık beni öldürüyor* ' demesi manidardır. Muhtemelen kastedilen aslında bir anlamda 'sahne ışıkları 'dır. Claire ışıkların kapanması ve bu oyunun öyle veya böyle sonlanmasını istemektedir. Nitekim oyunun sonunda da, oyunla gerçek arasındaki çizgiyi geçip kendini öldüren, oyunu bitiren de yine Claire olmuştur.

Peki bu iki hizmetçi kadın birbirlerini sevmekte midirler? Bizim anlayamayacağımız bir dilde ve bambaşka bir ifade düzleminde, belki evet. Birbirlerinden ayrı olamayacaklarını bilmektedirler. Ancak birbirleri ile tanımlanabilirler. Ancak bu zoraki birliktelik ve aynılık zaten var olamayan bireyselliklerini iyice yok etmektedir. Adları bile karıştırılmaktadır. Bu durumun, bizim algı sınırlarımızın kavrayabileceği gündelik dünyada ancak nefrete yol açabileceğini düşünebiliriz. Ama onlar bizden çok daha aşkın bir evrenin parçası, bir trajedi-komedinin oyuncularındır. Dolayısıyla aşağıdaki replikleri söylerlerken tam olarak neyi kastettiklerini anlamak, ancak Genet’le gerçek bir ruh ortaklığı yakalamakla mümkün olabilir. Trajedisini seven, onunla gurur duyan ve asla kendisine acınmasını istemeyen bir adamın ‘sevgi’ ile neyi kastettiği üzerine düşünmek bir oyuncu için gerçekten heyecan verici bir yorum olanağı sunabilir :

***SOLANGE:** Ne yani, sana destek olmak istiyorum. Seni avutmak istiyorum. Ama benden hoşlanmadığımı da biliyorum. Benden öğreniyorsun. Bunu biliyorum, çünkü ben de senden öğreniyorum. Kölelerin sevgisi böyledir. Birbirlerini sevemezler.*

***CLAIRE:** Ben sevgiyi zaten düşünmüyorum. Ama yüzümü hemencecik, pis bir koku gibi yansıtan şu korkunç aynadan da illalah. İşte, sen benim pis kokumsun.⁴⁹*

2. BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI

2.1. Okuma Çalışmaları Süreci

Partnerim Sanem’le birlikte, Hizmetçiler’ i çalışmaya karar verdiğimiz andan itibaren nasıl büyük bir sorumluluğun altına girmiş olduğumuzu bilmekle birlikte sonsuz bir heyecan ve korku duyduğumuzu hatırlıyorum. Bir oyuncuya her zaman nasip

---

⁴⁹Genet, *Hizmetçiler*, s.31-32

olamayacak zorlukta ve kışkırtıcılıkta bir metinle karşı karşıya olduğumuzu biliyorduk. Genet'in 'erkekler oynasa daha iyi olur' vasiyetine de ters düşmeyi göze alıp iki kadın olarak bu maceraya atılırken, başımızdan geçenleri an ve an hatırlayabilmek, gelişimimizi ya da zaman zaman yerimizde sayışımızı takip edebilmek ve tabii bu tezin yazım aşamasında yararlanabilmek adına günlük tutmaya karar verdim. Oyunumuzu ilk sergileyeşimize kadar geçen süreçte de bu günlüğe sadık kalmaya çalıştım. Şimdi 2 Kasım tarihinde tutmaya başlayıp, 19 Nisan tarihindeki ilk gösterimimizle sonlandırdığım bu günlük yardımıyla başımızdan geçenleri derleyip toplamaya çalışacağım.

Çalışmaya başlarken ilk hedefimizin metni tam manasıyla anlayabilmek olduğunu söyleyebilirim. Ancak okumalara başlarken, itiraf etmeliyim ki nasıl bir deryaya daldığımızı tam olarak bilemiyorduk. Bu deryanın genişliğini ve derinliğini, bize bu oyunu oynamamızı öneren Müge Gürman hocamız sayesinde keşfettiğimizi söylemek isterim. Söz konusu olan metin Hizmetçiler, söz konusu olan yazar da Jean Genet olunca metni anlama sürecinin asla tamamlanamayacağını onun sayesinde fark ettik. Genet'in bitmez tükenmez göndermelerinin hepsine vakıf olabilmemizin, onun o çılgın aklında kurguladığı her detayı kavrayabilmemizin imkansız olduğunun bugün artık bilincindeyiz. Özellikle de Avrupa tarihine, Hristiyanlık dinine ve aslında bizim topraklarımızda çok da rastlanmayan türden bir sömürgecilik tanımına bu kadar çok gönderme yapan bir metni bizden kılmanın biraz daha zor olacağını biliyorduk. Lakin bütün bunlara rağmen, metnin, bütün insanlığın en temel problemi olan ezen- ezilen, köle-efendi ilişkisine dair söylediklerinin, dünyanın her köşesinde, tarihin her anında geçerli olacağını farkındaydık. Yine insanlık tarihinin en önemli derdi olan 'suç' kavramına eğilişinin de, metni ister istemez her daim güncel ve kışkırtıcı kılacağını biliyorduk. Müge Gürman'ın deyişiyle: suç, insanlık tarihin en büyük temasıydı ve bütün tragedyaalar aslında bu tema üzerineydi.

Müge Hoca'nın evinde yaptığımız ilk okumaların, oldukça yorucu, hatta zaman zaman bizi korkutan zorlukta geçtiğini söyleyebilirim. Bazen sadece birkaç cümleden oluşan bir bölümü saatlerce okuduğumuz, farklı şeyler denediğimiz oluyordu. Hoca'mızın tabiriyle 'kriminal' bir okumaydı yapmaya çalıştığımız. Bir yandan da

Genet'in diğer kitaplarını okuyor, onun dünyasını, var oluş felsefesini yine Müge Gürman'nın ışığında anlamaya çalışıyorduk. Onun Jean Genet'e karşı duyduğu hayranlık ve kurmuş olduğu ruhsal yakınlık, yavaş yavaş bizi de içine çekmeye başlamıştı. Oyunu ve karakterleri gittikçe daha çok seviyorduk. Ama açık söylemeliyim, hayranlığımız arttıkça, oyunun altından kalkamayacağımıza dair korkumuz da artmaktaydı, bu hayranlığın sahneye çıktığımızda elimizi kolumuzu bağlaması olasılığının fakındaydık.

Tilbe Saran Hocamız, derslerimizden birinde bize, oynayacağımız rolü sevmemiz gerektiğinden bahsetmişti. Biz de iç güdüsel olarak Claire ve Solange'ı sevdiğimizi hissediyorduk zaten. Lakin çok kaba bir okumayla, bu iki kadının aslında Hanımefendilerini öldürmeye çalışan birer katil adayı olduğu düşünöldüğünde, onları sevmenin ve anlamaya çalışmanın edebiyat tarihinin 'iyi' olarak kabul gören diğer karakterlerine oranla daha karmaşık bir macera olacağı açıktı. Ama oyun tam da bunu anlatıyordu zaten ; ' iyi' olmak ne demektir, kime, hangi düzene, hangi genel geçer ahlak kurallarına göre 'iyi' olmak söz konusuydu. İyi olmak ne zaman zor, ne zaman kolaydı. Bu noktada yine Müge Hoca'yla yaptığımız okuma çalışmalarının katkısı büyük oldu. Ona göre bu iki kadın çok masumdu, başkasını değil, ancak kendilerini öldürebilecek kadar masumdu. Ve yine Müge Hoca'nın tabiriyle bu iki kadın, iki gerçek çiçektir. Bir sürü sahte çiçek arasında gerçek kalabilmiş ama yorgunluktan solmuş iki gerçek çiçek. Yerlerinden yurtlarından koparılmış ve Hanımefendilerinin vazosuna hapsedilmişlerdir. Canla başla çalışmışlardır. Onlar ezilenler sınıfının iki gerçek temsilcisiydi. Ve yine Müge Hoca'ya göre bu iki kadın aslında bir anlamda 'cadı'ydı. Marjinaldiler. Mitolojideki intikam tanrıçalarını andırıyorlardı. Ve tabii aynı zamanda da 'soyтары'ydılar. Sistem dışıydılar. Hiç kimseydiler. Tıpkı Genet gibi annesiz, babasız büyümüşlerdi. Öfkeliydiler. Sistem dışına itilmişliğin, yok sayılmanın öfkesiydi hissettikleri. Bu öfkenin sonucunda kendilerini kurban etme pahasına aykırı olmayı seçmişlerdi. Suç onlar için özgürlük eylemiydi. Sonuç olarak diyebilirim ki, bütün bunlar bizim bu iki kadını 'sevmemiz' ve onları anlamaya – anlatmaya çalışmamız için çok geçerli sebeplerdi.

Okuma çalışmalarımızın başında henüz kastı belirlememiştik. Metni ilk okuduğumda kendimi Solange karakterine daha yakın hissettiğimi söyleyebilirim. Partnerim Sanem'in oyunculuğunu da biraz tanıdığımdan, onu da Claire'e daha uygun bulmuştum. Kendimi biraz daha dışa dönük, isyankar durumları canlandırmaya daha yatkın buluyordum. Claire karakteri ise Solange'a göre biraz daha naifti. Sanem'in iç enerjisine sanki daha uygun gibiydi. Lakin hocamız Çetin Sarıkartal'ın tavsiyesiyle ve Müge Hoca'mızın da onayıyla tam tersi kastı yaptığımızda, ne kadar doğru bir karar verdiğimiz zamanla anladım. Çetin Hoca'mız, bu ters kastın, ikimizin içindeki daha farklı ve şaşırtıcı enerjileri ortaya çıkarabileceğini söylemişti. Şüphesiz ki haklı çıktı. Zaten şimdi düşünüyorum da, ön yargılarla kast yapmaya çalışmak son derece saçmaydı. Bana ilk günlerde daha enteresan gelen karakter belki de içten içe Solange iken zamanla bu durum değişmişti. Artık benim için Claire keşfedilmeyi bekleyen daha zengin bir malzemeydi. O sanki daha 'deli'ydi.

Okuma çalışmalarımız esnasında sık sık metindeki çok boyutluluk üzerinde duruyorduk. Oyun, iç içe geçmiş kompleks bir matematik barındırıyordu. Claire vardı, Solange vardı, Hanımefendiyi oynayan Claire, Claire'i oynayan Solange ve daha da arttırılabilecek kombinasyonlar vardı. Metin üzerinde deşifreyon yaparken bu ayrımları da çözmeye çalışıyorduk. Birçok cümleye ilk okumamızda kesinlikle anlam veremiyorduk. Tabiri caizse ' Bu da nerden çıktı şimdi ?' diyorduk. Ani geçişleri anlamakta güçlük çekiyorduk. Ancak zamanla birçok nokta berraklığa kavuşmaya başladı, ya da biz zamanla, doğru yerlerde doğru seçimler yapmayı yavaş yavaş öğreniyorduk. Müge Hoca, Hanımefendi ve Claire arasındaki ayrımı çok net koymam gerektiğini söylüyordu. Ve Hanımefendiyi oynarken asla çaçaron, sürekli bağırarak çağıran ucuz bir burjuva kadını canlandırma tuzağına düşmemeliydim. Soylu bir soğukluktu Müge Hoca'nın benden talep ettiği. Zaten oyunda da burjuva- işçi sınıfı ayrımından daha öte bir durum anlatılıyordu; asilzade sınıfı ile köle sınıfı arasındaki farktı göstermemiz gereken. Müge Hoca, iki hizmetçi arasındaki tartışmalarda da asla didişmeye düşmememizi ısrarla söylüyordu. Bu iki hizmetçi kelimeleri öyle bir kullanıyorlardı ki, aralarındaki konuşmaların aslında son derece entelektüel bir düzlemde geçtiğini söylemek mümkündü. Önce aralarındaki gerçek durumları kavramalıydık sonra da bir üst seviyeye geçerek şiirsel bir dil yakalamalıydık. Bu oyun

bir ritüeldi. Ve yine Müge Hoca'nın tabiriyle 'vecd' halinde oynanması gereken bir ölüm oyunuydu. Bu iki kadın gündelik davranışlar sergilememeliydiler. Özellikle oyun oynadıkları bölümlerde bir tuhaflık olmalıydı hallerinde, bir esrarengizlik, sıradan olmayan bir gizem hissedilmeliydi.

Müge Hoca'yla oyunun ritim ve faz değişimleri üzerinde de duruyorduk. Yükselme, düşme ve ani geçiş yerlerini yavaş yavaş saptıyorduk. Her seferinde cinsel bir maceranın aşamalarını belirliyor gibiydik. Artan bir şiddetle ulaşılan orgazm anlarından sonra yaşanan dinginlik anlarını ayırt etmeye çalışıyorduk. Rollerdeki ve dolayısıyla ritimdeki bu değişiklik aynı zamanda Çetin Hoca'mızın da yorumuydu; biri diğerini artan bir şiddetle sürekli aşağılıyor, yeterince aşağılandığını hisseden öteki rolü değiştiriyor ve aşağılayan olmaya başlıyor.

Oyundaki renkler üzerinde duruyorduk. Neden beyaz entari? Neden kırmızı entari sorularını soruyorduk? Beyaz, hem gelinlik, hem de kefendi. Kırmızı ise hem papaların hem de canilerin rengiydi. Bir de siyah renk vardı ki, o da zaten yasın ve dulluğun temsiliydi.

Kelimelerin çağrışımları üzerinde de duruyorduk. Örneğin Müge Hoca 'Kardinal' kelimesi ile oyunda kullanılan zehrin adı olan 'Gardenal' kelimeleri arasındaki benzerliğe dikkat çekmişti. 'Balta girmemiş ormanların güneşi var yüzünde' zenciliğe bir gönderme olabilirdi. Komodinin kilidini zorlamak için halının üzerine çömelmek de cinsel bir çağrışım için özellikle kullanılmış olabilirdi. Müge Hoca'nın verdiği bu tarz örnekler, bizde metnin örülüğü ile ilgili gittikçe artan bir hayranlık yaratıyordu.

Okuma çalışmaları esnasında başlayan tüm bu tartışmalar ve arayışlar, sahneleme çalışmalarımız esnasında da devam etti. Bugün bu tezi yazarken bile halen metnin içinde var olan zenginlikleri keşfedip kendi kendime şaşırma devam ediyorum.

2.2 Sahneleme Çalışmaları Süreci

Sahneye geçmeden önce, yüksek lisans eğitimim boyunca, hocalarımdan öğrendiğim tüm yöntemleri kendi oyunculuk arayışım içerisinde harmanlamayı başarabilmeyi en büyük dileğim. Daha önceleri yaptığım hataları tekrarlamak istemiyordum. Öğrenerek deneyimleyebilmeyi en çok istediğim şey, belki de en basit ama aslında en zor olanı; sahnede karşımdakini dinleyebilmek ve kendim konuşurken de onun dinleyişine anlatabilmek. Bu Çetin Hoca'mızın bize okul hayatımız boyunca öğretmeye çalıştığı en temel edimdi. Kendi oyunculuğumla ilgili olarak, biraz kendi kendine oynama, zaman zaman da biraz fazla hızlı oynama problemim olduğunu artık biliyordum. Bu dinleme eylemi, beni sahnede olması gereken doğal ritmime çekecek, etkiyi hissetmeden tepki vermeme engelleyecekti.

Yine aynı şekilde, daha önceki çalışmalarımda edindiğim bir başka zararlı alışkanlığımı da değiştirmek istiyordum: Sahneye ezber çıkmak. Provalardan önce ezberimi tamamlamak, hatta kendi kendime çalışmak, benim eski deneyimlerimde çok sık başvurduğum bir yöntemdi. Bu benim için disiplinin ve rol üzerinde çalışmanın olmazsa olmaz bir koşulu gibiydi. Oysa o zamanlar, provaya bu kadar 'hazır' gitmenin beni sahne üzerinde ne kadar kısıtlayabileceğinin farkında değildim. Tabi ki asgari düzeyde ezber yapmanın, rol üzerine düşünüp çalışmaya öyle gitmenin gerekliliğini tartışmıyorum. Ancak sanırım benim yaptığım bundan çok daha öte bir durumdu. Ben oyunumu kendi kendime yönetip öyle çıkıyordum sahneye. Ve tabi bu durum benim sahnedeki diğer oyuncularla ve diğer unsurlarla etkileşime geçmemi zorlaştırıyordu. Yeniliklere adapte olmadan önce hep kendi kendime çalışma isteği duyuyordum. Çetin Hoca bana, çalışmalarımızın birinde, bulduğum şeyi çok çabuk tuttuğumu söylemişti. Yaptıklarını hemen oturtuyorsun sonra da o bir tür tonlamaya dönüşüyor demişti. Bulduğum andaki enerjiyi hatırlamayı öğrenmeliydim. Yine Çetin Hoca'mızın tabiriyle sahne üzerinde meydana gelebilecek her hangi bir 'kazaya' da açık değildim. Bu kazaları fırsata dönüştürüp bundan keyif almak yerine kendi kendimi cezalandırıyor ve kesinlikle affetmiyordum. Tüm bu düşüncelerin neticesinde, Hizmetçiler provalarının hiç birine ezber yapıp gitmediğimi söyleyebilirim. Ezberimizi sahne üstünde Sanem'le birlikte yapıyorduk. Ezberleme yöntemi olarak karşımdakini dinlemeyi ve durumu

hatırımında tutmayı öğrenmeye çalışıyordum. Ayrıca en azından provalar sürecinde, aynı şeyleri tekrar tekrar yapıp oturtmak yerine, yeni buluşlar yapmak için kendimi zorluyordum.

Sahneye geçmeden önce verdiğim bir diğer karar da bir repliği asla inanmadan söylememektir. Neyi, neden söylediğimi bulmadan ağızımdan çıkmasına izin vermeyecektim. Bu noktada da yine Çetin Hoca'mızın bize öğrettiği; her enerji geçişine bir istek atama ve o isteğin önündeki engeli keşfetme metodunu kullanacaktım. Bu yöntem zaten Stanislavski'nin üstün amaç yöntemiyle de örtüşüyordu. Ne mutlu ki, okulda yaptığımız çalışmalar boyunca, söylediğim her replik, yaptığım her eylem için 'Benim burada isteğim ne?' sorusunu sorma refleksini geliştirmiştik. İtiraf etmeliyim ki bu refleks, koskoca bir oyun söz konusu olduğunda bazen çıldırtıcı olabiliyordu. İçgüdüsel olarak oynayabildiğimi hissettiğim anlarda bile bu sorunun cevabını net bir şekilde cevaplayamıyordum içim rahat etmiyordu. Sonu 'istiyorum' la biten cümleleri kurmak zorunluluğunu hissediyordum. Nasıl oynayacağımı bilemedim yerlerde ise, biraz düşünüp ne istediğime karar verdiğimde işler çorap söküğü gibi gidiyordu. Seçtiğim istekler her zaman doğru müydü bilmiyorum ama sonuçta bir karar vermiş olmak benim için oynamayı oldukça basitleştiriyordu. Boşa replik söylediğim anları veya bir ritme tutunup ardı ardına sıraladığım cümleleri, artık çok daha kolay keşfedebiliyordum ve bu durumdan kurtulamadığım sürece de sahnede acı çekiyordum. O replikler sahnede kocaman birer yüke dönüşüyordu. Derhal bir isteğe sığınmak istiyordum. Ayrıca bir repliği gerçekten fazla buluyorsam onu atmak veya çeviriyle ilgili bir problem olduğuna inanıyorsam da replikte düzeltme yapmak konusunda biraz daha cesur davranabiliyordum.

İnanmadığım hiçbir şeyi oynamama kararlılığında Tilbe Hoca ile yapmış olduğumuz derslerin de büyük bir etkisi oldu. Stanislavski yönteminin oyuncuyu sahnede nasıl rahatlattığını, ona ne gibi imkanlar sunduğunu, onun dersleri esnasında, ama en çok da bizzat kendisini bir role hazırlanırken izleme şansını elde ettiğimde çok daha iyi kavradım. Uluslar arası Tiyatro Festivali kapsamında 'Cesaret Ana ve Çocukları' oyununa hazırlanırken Tilbe Hoca'yla her an birlikte olmak benim için çok yararlı bir tecrübeydi. Metnin her satırını didik didik ettiğini, anlamadığı tek bir açık

nokta kalmaması için nasıl inatlaştığını, oyunun geçtiği dönem hakkında nasıl çalıştığını gördüm. Oyundaki durumları irdeleyişine, bu durumlara gerçekçi tepkiler bulmak için sahne üzerindeki imkanları ve metindeki verili koşulları nasıl kullandığına şahit oldum. İşte bizim de ilk aşama olarak yapmamız gereken tam olarak buydu. Eğer şiirsel bir anlatıma veya farklı bir üsluba geçeceksek de önce Claire ve Solange'ın gerçeğini keşfetmeliydik. En temel insani tepkilerini kendimizde bulmalıydık.

Sahneleme çalışmalarımız boyunca dikkat etmemiz gereken bir diğer önemli husus da, Genet'in vasiyetinden çok aykırı bir noktaya düşmemektir. ' *Hizmetçiler Nasıl Oynanmalı ?*' başlıklı yazısında Genet, sorusunun cevabını tek kelime ile 'kaçamak' olarak özetlemekteydi:

*' Çok ağır bir tümce yapısının hafifleyip, rampayı geçmesi gibi oyun kaçamak olacak. Yani kadın oyuncular, hareketlerini askıda kalmış ya da kısılmış gibi sakınacaklar. Her hareket kadın oyuncuları bir süre için durduracak.'*⁵⁰

Yine aynı yazısında Genet, Hizmetçiler oyununa ve de genel olarak tiyatroya dair düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmekteydi:

' Bu bir masal, yani ben bunu yazarken, belki de ilk amacı kim olduğumu göstererek ve göstermeyi reddederek kendimden tiksintmemi sağlamak, ikinci amacı da salonda belli bir rahatsızlık yaratmak olan istiareli bir anlatı biçimi... Bir masal... Buna hem inanmak, hem de inanmayı reddetmek gerek, ama inanılması için kadın oyuncuların gerçekçi bir tarzda oynamamaları gerekir.

Bu hizmetçiler, kutsal olsun ya da olmasın, ucubedirler, kendimizi şu veya bu olarak hayal ederken biz nasılsak öyle. Tiyatronun tam olarak ne olduğunu söyleyemesem de, ne olmaması gerektiğini biliyorum: Gündelik hareketlerin dışarıdan görülerek betimlenmesi. Ben tiyatroya, sahnede (tek bir kişide veya çoklu bir kişi yardımıyla ve masal biçiminde yeniden oluşturulmuş) kendimi görmek için giderim , kendimi göremeyeceğim veya hayal edemeyeceğim – buna cesaret edemeyeceğim- ama yine de olduğumu bildiğim şekilde. Öyleyse oyuncuların işlevi beni kendime

---

⁵⁰ Genet , 'Hizmetçiler , Balkon , Paravanlar Nasıl Oynanmalı?', s.9

göstermelerini, beni bana çıplak olarak, yalnızlık ve neşe içinde göstermelerini sağlayacak hareketleri ve rüküşlükleri omuzlamaktadır ⁵¹

Kafamda bu düşüncelerle ilk sahne çalışmasına, karakter tahlilleri yapmadan ya da bir takım istekler belirlemeden çıktım. Bunların zaman içinde şekillenmesini istiyordum. Önce kendimi sahnede olan bitene, karşımdaki oyuncuya bırakmak istedim. Bedenimin ve sesimin kafamdaki mantıklı düşüncelerden gayri özgürleşebilmesini istedim. İçgüdüsel olana teslim etmeyi niyetim kendimi. İlk sahne çalışmamızda, önce uzun bir beden ve ses çalışması yaptık Sanem'le. Kontrollü ısınma egzersizleri yerine kendimizi özgürleştirme ve rahatlatma amacını güttüğümüz serbest çağrışımlı bir çalışmaydı bu. Bir birimizi birer sahne yaratığı olarak tanımaya çalıştık. Sonrasında da ilk sahne için doğaçlamalar yapmaya başladık. Genel olarak hayvani bir takım hareketlerde bulunma isteği geliyordu doğaçlarken. Tükürük kavgası, karşıdakini koklama, hırpalama, sarsma, dövme , o sahne alırken etrafında yam yam dansı yapma gibi. Bunları bir düzen dahilinde kullanılabilir hale getirmek gerekiyordu. Çünkü okumaların başından beri konuştuğumuz üzere bu kadınlar bizim gibi hareket etmiyorlardı. Davranışları bizim bildiğimiz gündelik davranışlar dahilinde açıklanamazdı. Bir tür esrime haline ulaşma ve sonra da içinde buldukları ritüelin kuralları dahilinde kontrollü bir düzenleme yapma şarttı. Yani bir tiyatro oyunun olmazsa olmaz dengesi olan, Diyonizyak olanla Apolloncu olanın mükemmel karışımını bulmalıydık. Oynadığımız oyun belki tragedya sınıflamasına girmiyordu ama biz onun çok modern bir tragedya olduğunu düşünüyorduk. Hatta ondan da öte trajikomik bir metinle karşı karşıyaydık. Aynı zamanda da okul hayatımız boyunca tartıştığımız, oyun ve ritüel kavramlarını ve bunların arasındaki dengeyi deneyimleyebileceğimiz bir metin seçmiştik. Oyun içinde oyun olması bize bu imkanları araştırabilme olanağı sunmuştu.

İlk doğaçlamamızda elimizde uyduruk bir kaç kostüm ve aksesuar vardı. Ben tarlatan giyiyordum. Hanımefendiyi oynarken kabarık olma arzusu içindeydim. Sanem'in ise bulaşık eldivenleri vardı. Ve tabi terliklerimiz. Eski püskü. Ki bunlardan mavi renkli olanı benim lame iskarpinlerimdi. Oynarken bu uyduruk nesnelere aslında

---

⁵¹ Genet , 'Hizmetçiler , Balkon , Paravanlar Nasıl Oynanmalı?' , s.11

bizim oyunumuza daha çok hizmet edebileceğini düşünmüştük. Bu durum hem oynusuluğu hem de durumun trajikliğini daha çok vurguluyor gibiydi. Bir şeyi, başka bir şeyin yerine kullanma fikrine gittikçe ısınıyorduk. Kolye yerine saç tokası, kırmızı entari yerine pembe şal, kırmızı halı yerine bir kumaş parçası kullanmak gibi. Zaten teknik olarak da Fransız usulü bir Hanımefendi odası dekoru tasarlamamız mümkün değildi. Tüm bu düşüncelerle, bizim oyunumuz Hanımefendinin odasında değil de tavan arasında geçebilir diye düşünmeye başladık. Tabi ki bu durum pek çok şeyi etkileyecekti ama bir süre böyle devam etmenin bir sakıncası yok gibiydi. Temel durum, bu iki kadının oyun oynuyor olmasıydı. Hem belki de tavan arası kabulü bize, metin üzerinde belirli bir çerçeve dahilinde kısaltma yapabilme imkanı sunacak, Hanımefendinin gelişini hiç göstermeden, tavan arasında başlayan bir oyundan yine tavan arasında oynanan son oyuna bağlanabilecektik.

Oyunun açılış bölümü bizim için en problemliydi. Bir türlü oyuna giremiyorduk. Claire ve Solange da giremiyordu. İlk doğaçlamalarda, Solange eldivenleriyle ve tükürükleriyle oynuyordu. Ben de aynada bir tür kendimi seyretme, makyaj yapma, tükürükle kendimi temizleme ve hatta tükürükle makyaj yapma gibi oyunlar bulmaya çalışıyorum. İlk repliklerimi Hanımefendi'nin ağzından mı, Claire'in ağzından mı söylemem gerektiğini bilemiyordum. Claire'in ağzından söylemeye çalışmışım ama işte neyi, neden söylediğimi hiç bilememe krizinin alasını yaşıyordum.

İlk doğaçlamalarımızın birinde, Müge Hoca'nın da tavsiyesiyle, aşağılama ve ezmenin türlü yollarını keşfetmek üzere biraz daha serbest bıraktık kendimizi. Kendi adıma, öfke sınırlaması, soylu kötülük çabalarımı bıraktım, bayağı bangır bangır aşağılamaya çalıştım Solange'ı. Onu azdırmak istedim. Küfrettim. Ki aslında bu kadınların asla küfretmeyeceğini biliyordum. Sadece ikimizi de azdırmak için dolu dolu küfretmek istemiştik. Onu daha çok hırpaladım, fiziksel şiddete daha fazla yer verdim. Tekmeledim, saçını çektim vs. Tüm bunların neticesinde, Sanem'in aşağılanmadan duyduğu öfkeyi daha net hissedip hissetmediğini bilemiyorum ama sanırım ben içimdeki azgınlığı biraz daha keşfetmişim. Yine aynı gün, kombinezon niyetine kullanmak için annemin eski bir geceliğini kesmişim. Kostümümün sakilliği ve çirkinliği işime yaramıştı sanırım. Bacaklarımı ve kirlenmiş ayaklarımı daha bir ortaya

çıkardığı için kendimi daha az sevdim. Sevemedim. Zaten Sezin olarak da yeni kestirdiğim saçlarımdan hiç memnun değildim. Ne işime yaradı bilmiyorum ama belki de Claire'in saçlarını, da tam da o gün Solange kesmiş olabilir diye hayal etmişim. Ayrıca o gün sahnemizde ilk defa yapma çiçekler vardı. Ve gerçekten onlar da son derece çirkindi.

Doğaçlamalarımız esnasında, bazı yerlerde daha cinsel bir azgınlık hissetmeye başlamıştım. Sarılmalarımız, bana sürünmesi, onu koklamam, iki kadın arasındaki cinsel yakınlığa işaret eder nitelikteydi. Beyefendiden bahsedip, onunla sürgüne gitme hayalini kurduğum bölümün de cinsel bir fantezi kurma aşırılığında oynanabileceğini düşünmüştüm.

Kırmızı elbiseyi giymeye ikna olduğum bölümde - ki orda kollarımı açarak törensi bir duruş yakalamaya çalışıyordum- İsa'nın çarmıhtaki postürünü almak aklıma gelmişti. Ve ' *Çok yalnızım, tek dostum yok*' repliğimi de, İsa'nın bu durumu ile dalga geçerek oynamayı düşünmüştüm. Sanırım ' *Ben Meryem'den de güzelim* ' dediğim bölümde de dalga geçmeliydim. Tüm bu düşüncelerimi sahne üstünde deniyor, zaman içerisinde bir kısmını tutarken bir kısmını da eliyordum.

İlk dönem doğaçlamalarımızın ürününü Çetin Hoca' ya gösterdiğimizde, özellikle açılış sahnesinden yola çıkarak ' *Bu kadınlar deli olmamalı, eğer onlara daha oyunun başında deli dedirterseniz onları izlemeyiz ki* ' dedi ve bize farklı bir doğaçlama yaptırdı. İki kadının oyuna hazırlanışlarını göstermemizi istedi. Sonrasında da Claire'in oyuna girişini ama Solange'ın girmemekte direnişini canlandırmamızı istedi. Claire'in onu da oyuna çekmek isteğini temel istek olarak verdi. İşte o zaman baştaki oyun yavaş yavaş şekillenmeye başladı. Lakin hala içimize sinmeyen eksik bir şeyler kalmıştı.

Açılışın hemen sonrasında gelen ve lame iskarpinleri giydirmeye başlayan bölüm için de ilk temel istekleri Çetin Hoca verdi. Claire aşağılayarak Solange'ı öfkelenmek istiyor, Solange da daha fazla aşağılanarak öfkelenmek istiyordu. Hanımefendiyi öldürebilecekleri şalter atma anına, yine Çetin hoca'nın tabiriyle, kısa devre anına ancak böyle ulaşabilirlerdi ve ancak tam da sadece bu anda Hanımefendiyi öldürebilme ihtimalleri olabilirdi. Hanımefendinin gerçekte olduğundan daha kötü, daha

aşağılık oynanması gerekiyordu ki onu öldürme eylemlerinde kendilerini haklı kılabilinlerdi.

Aslında sadece oyunun açılış kısmı değil, çalar saatin çalıp da, kız kardeşlerin oynadıkları oyunun kesildiği yere kadarki bölüm, benim için gerçekten çok problemliydi. Nerde Claire oluyorum, nerede Hanımefendi bunu tam olarak bilemiyordum. Birçok yeri, oynarken daha kolay keşfettiğimi hissettim. Ve nedense cümleleri ağırlıklı olarak Hanımefendiden ziyade Claire'den söyleme eğiliminde olduğumu fark ettim. Tabi ki oyunu sergileyene kadar, bu konuda netleşmem, hatta Hanımefendi / Claire ayırımını çok net ortaya koymam gerektiğini biliyordum. Ama bir süre daha arada salınıp, doğruyu masa başında cümleler üzerinde düşünerek değil, sahnede keşfetme yolunu deneme konusunda kendime biraz daha izin vermiştim.

Diğer taraftan da sahnemizin koşullarını bir an önce bilmek ve detaylarına hakim olmak istiyordum. O yüzden, bu oyunu tavan arasında mı yoksa Hanımefendinin odasında mı oynuyoruz bunun kararını bir an önce vermek istiyordum. Kapı nerde? Pencere nerde? Özellikle seyirciye doğru oynadığım törensi bölümlerde gerçekçi yönelimim ne, hayalimde canlandırdığım gibi küçük çatı penceresi mi? O pencere benim için ne ifade ediyor, dışarısını mı, kurtuluşu mu? Bunları bir an önce bilmek istiyordum. Aksi halde olan bitene, seyircilerden de önce kendimi inandıramayacağımı biliyordum. Tavan arasında oynama kabulünün bizi metnin içindeki bir takım gerilimlerden feragat etmek zorunda bırakacağı açıktı. Onları izleyen karşı evdekiler, perdeler, balkona çıkma, bunlardan bir kaçıydı. Karasızlığımız bir süre daha devam edeceğe benziyordu.

İkinci bölüme geçtiğimizde biraz daha rahatlamıştık (Çalar saatten sonraki bölüm) Diğer taraftan odamız da tavan arası mantığına göre yavaş yavaş şekillenmekteydi; yer yatağı, koltuk, komodin, Meryem Ana sunağı. Bu bölüm çok daha kolay akıyordu. En azından oyun- gerçek karışıklığı çok fazla yoktu. Kızların gündelik hayatlarında nasıl davrandıklarını, ilişkilerinin oyun dışında nasıl olduğunu bulmaya çalışıyorduk. Bu bölümdeki büyük risk, öfkenin dayanılmaz cazibesine kapılıp o şiddetle oynamaktı. Müge Hocanın söylediği entelektüel, sakın, kendinden emin hatta sessiz tartışma ortamından uzak olduğumuz açıktı. Ancak yine de doğru anlar, doğru

esler keşfettiğimizi hissediyorduk yer yer. En azından, oynarken ilk bölüme göre çok daha fazla eğleniyorduk ki bu da iyiye işaretti. Çetin Hoca da ikinci bölümdeki bu rahatlamayı fark etmişti. Bu sebeple bize, çalışmalarımıza hep önce ikinci bölümü oynayarak başlamamızı sonra ilk bölümü oynamamızı tavsiye etti. Bir tür döngü kurun ki zaten kahramanlarımız da tam da böyle bir döngünün içindeler dedi.

Çalışmalarımızın birine, daha sonraki aşamalarda kostüm ve dekor tasarımcımız olacak olan arkadaşımız Başak gelmişti. Akışı izledikten sonraki yorumu; iki hizmetçinin oyun oynadıkları bölümle, kendi doğal dünyalarına döndükleri bölüm arasında daha net bir üslup farklılığının olması gerektiği olmuştu. Daha sonra biraz da kostüm ve dekor üzerine tartışmıştık. Eğer mekan tavan arası olacaksa, sahne, Hanımefendinin eskilerinden oluşan bir tür burjuva çöplüğünü andırabilirdi. Hizmetçilerin tek tip, hatta bir tür üniforma giyebilecekleri fikri de yine aynı gün yaptığımız tartışmalarla şekillenmişti.

Müge Hoca'ya ilk gösterimimizi yaptığımızda o da başlangıcı oldukça problemlili buldu. Solange'ın eldivenle olan ilişkisine absürt bir şeyler ekledi. Benim başlangıcımı da çok daha gerçekçi bir zemine taşıdı. Koltuğa oturup makyaj yapmamı ve Solange'la da bu esnada konuşmamı söyledi. Bazı yerleri daha törensileştirdi. İskarpinlerin giyilmesi gibi. Beni daha çok karşıya doğru oynattı. Özellikle Hanımefendi bölümlerinde. Genel olarak çok fazla birbirimizin dibine girmememizi, biraz herkesin kendi dünyasından oynaması gerektiğini söyledi. Kudurduğum yerlere çok ciddi bir eleştiri getirmedi. Ben acaba fazla bağırs çağrış mı bulacak diye endişelenirken o beni yer yer daha da kudurttu. Yalnız tavan arası fikrini tam olarak benimseyemedi. Aslında bizim de bildiğimiz çok haklı gerekçeleri vardı. Bu oyun Hanımefendinin odasında, onun eşyaları ile oynanmalıydı. Özellikler kostümler ve ayakkabılar çok çok görkemli olmalıydı. Sahnede kesinlikle gerçek çiçekler olmalı hatta mümkünse bunlar devasa boyutlarda olmalıydı. Hizmetçilerin kostümlerinin üniformik olması konusunda o da hem fikirdi. Çünkü üniforma aşağı tabakanın, aynılığın simgesiydi. Papanın giysisinin tek ve benzersiz olmasının tersiydi yani durum. İki hizmetçinin günlük ayakkabıları ise çok sessiz olmalıydı. Bu iki kadın çok sessiz hareket etmeliydi. Bir de sahnede paravan olmalıydı ki bu aslında iki hizmetçinin kulisi

olacaktı. İlerleyen çalışmalarımızda, paravan fikri yerine, yine kulis olarak da kullanılabilir bir kocaman görkemli bir ‘ Gardırop ’ fikrini önermişti Müge Hoca. Henüz sahnede bir paravanımız veya bir gardırobumuz yoktu ama ben bu fikirden hareketle, oyunun başında, hizmetçi kostümümü çıkarıp da kombinezonumu giydikten sonra sahneye yüzümü dönüşümü ve öne doğru yürüyüşümü kulisten oyuna giriş gibi yapmaya karar verdim. İhtiyacım olan geçişi bulmuş gibiydim. Müge Hoca'nın o gün söylediği, yine benim düzeltmem gereken bir diğer nokta da çalar saat çaldıktan hemen sonra Hanımefendiden çok keskin bir şekilde çıkıp, hizmetçi perişanlığıma daha çabuk bürünmem gerekliliği idi.

Bir taraftan metnin yeni bölümlerini çalışırken bir yandan da başlangıç için yeni doğaçlamalar yapmaya devam ediyorduk. Çalışmalarımızın birinde Solange eldivenlerle oynarken ıslık çalmaya başladı. Sonra bunu seçilmiş bir şarkıya dönüştürdük. Seçtiğimiz melodi, Edith Piaf'ın ‘*La Vie En Rose*’ isimli eseri idi. Şarkı insanda, sanki birazdan çok huzurlu bir şeyler başlayacakmış hissiyatı yaratıyordu ki durum aslında hiç de öyle değildi. Bu yanılgıyı sevmiştik.

Çetin hoca ile yaptığımız ikinci çalışmada oyunun başı için bulduğumuz bu şarkılı girişi beğendi. Sadece benim oyuna girme isteğimi, Solange'ı görüp, onun girmeyişinin beni oyundan çıkarışını, benim tekrar oyunuma dönme çabamı belirginleştirdi. Bir de tabii Solange'ın özellikle ‘sütçü’ ye ve ‘daha vakit var’ bölümlerine olan tepkisini netleştirdi. İskarpınler bölümünde de, Claire'i oynayan Solange'ın, iskarpinleri çok önemsemesi gerektiğini, Hanımefendi'yi oynayan benimse, tam tersine onları hiçe sayarak oynamam gerektiğini söyler. Sütçü meselesinde de bana, sütçü Solange'a bakmış, senin Claire olarak derdin o dedi. Sürekli sütçüyü öne sürüşümü bir tür kıskançlığa bağladı. Oyunun ikinci bölümünün daha az sorunlu olduğunu bir kez daha yineledi ama rol kişilerinin sürekli karıştığını söyledi. Buna çözüm olarak da, oyunda olmayan sahneleri düşünün - ki bu aslında Çetin Hoca'nın çok da önerdiği bir egzersiz değildir- bu sayede onların günlük hayattaki hallerini daha çabuk keşfedebilirsiniz dedi. Hamaratlığın kilit kelime olması gerektiğini de ekledi. Sanem'e, Claire'in Hanımefendiye nasıl davrandığını - belki nasıl yalakalık yaptığını - düşün, onu taklit ederek, işte sen böyle yapıyorsun diyerek onun yüzüne kendi hallerini

çarpmak iste dedi. Bana da, sen Solange 'da kendi hallerini görüp ondan kaçmak iste ve bu sebeple Hanımefendi efendi rolüne daha çok sarılıp Solange'ı daha fazla aşağılayarak kendi kendinden uzaklaşmaya çalış dedi. İnsan kendinde görmez aşağılık hallerini, ancak ötekinde görür diye açıklama getirdi ki bu bizim durumumuzu çok doğru anlatan bir ifadeydi. Kaldı ki Genet'in bunu böyle yazmasının sebebi de budur, yani boşuna Solange'a Claire'i oynatmıyor diye ekledi. Bu temel istekleri yakalayabilmek için de rolleri değiştirerek çalışmamızı önerdi. Sanem'e sen Hanımefendi ol, ama çok doğal, çok normal, kendinden bir Hanımefendi ol, Sezin de Claire olarak sana gerçekten hizmet etsin dedi. O zaman Claire'in gündelik hallerini bulabileceğimizi söyledi. Çözmemiz gereken bir diğer noktanın da, oyunun başından biraz ilerde, benim Hanımefendiyi oynamaya devam ederken Solange'a, 'Solange' diye seslenişimin nedeni olduğunu söyledi. Orda bir kararsızlığın net bir şekilde okunduğunu ve o kısmın sıkıcı olduğunu ekledi. Biraz da kölelik mevzusuna girdi. Sahibi sahip, kraliçeyi kraliçe yapan asında etrafındakilerin ona olan davranışlarıdır, bir köle aslında zincirlerinden kurtulmak istemez çünkü onun var oluşunun tek simgesi o zincirlerdir, onlar da olmazsa bir hiç olacağından aslında döngüsel olarak efendi ve sahip sürekli olarak birbirlerini yaratırlar yorumunu getirdi.

Bir sonraki çalışmada Çetin hocanın söylediği egzersizi yaptık. Ben Claire olup Hanımefendiye hizmet ettim. Önce metinle paralel gittik ama sonra metinden bağımsız bir doğaçlama yaptık. Benden bayağı ezik bir hizmetçi çıktı diyebilirim. Ki aslında böyle olmamalıydı. Sonuçta söz konusu kadınlar, çok profesyonel hizmetçilerdi. Bu çalışmada bana Claire'in temel isteği, Hanımefendisi tarafından sevilmiş gibi geldi. Hep hizmet etmek, daha fazla ve daha iyi hizmet etmek istiyordu. Sonra tekrar asıl rollerimize döndük ve Sanem oynarken beni taklit etmeye, hem Solange'ın, hem de Claire'in bedensel duruşlarını ayırt etmeye çalıştı.

Yine aynı gün uzun uzun, Hanımefendiyi oynayan Claire'in Solange'a 'Solange' diye seslenmeye başladığı yeri tartıştık. Neden Solange kırmızı entaride ısrar ediyor, beyefendi diyor, dulluk diyor? Acaba konuyu oraya mı çekmeye çalışıyor? Claire niye önce sırası mı şimdi diyor, ama sonra konuya giriyor ve hatta coşaraktan beyefendinin sürgün hayallerini kuruyor? Orayı çözmeyi denedik. Önce masa başında

biraz tartıştıktık sonra sahnede denemeler yaptık. Metnin bu tarz tam net olmayan yerleri için bir karar verip onu uygulamaktan başka çaremiz yok diye düşündük. Kendi seçimlerimizi yapmak zorundayız dedik. Ve bu bölüm için de aklımıza en yatan çözümlü uygulamaya çalıştık. Ben biraz, oyunundan çıkmamaya çalışan, gitmeli gelmeli, Hanımefendili- Claire' li bir yol çizmeye çalıştım. Solange'ın kırmızı entaride ısrar ederken , ' dul ' derken, ne yapmaya çalıştığını, Hanımefendi rolünden kopmamaya çalışarak alttan altta imalı bir takım cümlelerle anlamaya çalışıyordum. Sanem de Solange'ı, hızını alamayıp beyefendi konusuna sıcıyor ama sonra pişman olup geri adım atıyormuş gibi oynuyordu. Ama belli ki bu bölüm aramızda daha çok tartışılacaktı.

En sonunda, Solange'ın kırmızı entari konusundaki ısrarının, sadece Claire'i sinirlendirme isteğinden değil, oyunu daha güzel, daha yüce kılma istediğinden kaynaklandığı konusunda hem fikir olduk. En yücelerin kırmızı entari giydiğini okuma çalışmalarımız esnasında konuşmuştuk. O bölümde, Claire'den oynadığımı 'Neden?' repliğinden sonra hep Hanımefendiden oynamam gerektiğine karar verdim. Solange'a 'Solange' diye seslenmem de artık anlaşılıyordu, çünkü kırmızı entari de ısrar eden, Claire'i taklit eden Solange değil, bizzat Solange'ın ta kendisiydi. Zaten Hanımefendiye, kocasıyla ilgili bir gözdağımı da ancak Solange verebilir gibi geliyordu bana. Claire Hanımefendisiyle böyle konuşmaz herhalde diye düşünüyordum. 'İçim sızlamadı mı sanıyorsun ' repliğiyle başlayan bölümde de Hanımefendi tekrar Claire'e sesleniyordu. Claire pek severdi (daha doğrusu sevdiğine inandırırdu kendisini) Hanımefendisinin bu acıklı, mağrur hallerini. Ama hala, Solange niye önce beyefendi mevzusuna giriyor sonra da şimdi bunların sırası değil diyerek çark ediyor, çözememiştik. Bir ara biraz Claire ve Solange 'ın hallerinden konuştuk. Ben acaba fazla mı saflaştım, onun dozu kaçtı mı bilemiyorum dedim, Sanem de fazla mı karikatürize oldum acaba diye kaygılıyım dedi. Sürekli başımızda duracak bir yönetmenin, bir dramaturgun eksikliğinden bahsedişimiz, en sık tekrar etmeye başladığımız replik olmuştu. Bazı tartışmalar içerisinde saatlerce vakit kaybettiğimiz ve bir sonuca varamadığımız oluyordu. Bizi yönlendirecek, bizim adımıza kararlar verebilecek bir üçüncü gözün eksikliğini gün geçtikçe artan bir şiddetle hissediyorduk.

Bu kararsızlıklar içerisinde, Müge hoca ile yaptığımız bir diğer çalışmada, Solange'ın kırmızı entari bölümüne baktık yine uzun uzun. O bölümde mutlaka bir gerilim hissedilmeli dedi Hoca'mız. Ve daha törensi olması gerektiğini ekledi. Benim ise ' Kocamı ihbar ettim' bölümünde çok daha gerçekçi oynamamı, gerçekten bunu yaparken çok zorlanmış bir kadın gibi, o anı hatırlayarak oynamamı istedi. Solange'ın beni giydirdiği ve sonrasında da benim tavan arasından bahsettiğim bölümü de bayağı değiştirdi. Genel olarak daha cinsel bir mana yükledi. Ben de ona paralel bir ima yükledim oyunuma. Ahır, hizmetçi odası, tavan arası ve içindeki eşyalar, cinsel bazı anıları canlandıran öğeler konumuna geçti. Özellikle tavan arasında gerçekleşenler son derece utanç verici tecrübelerdi. Üstelik bütün bunlar, odadaki Meryem Ana sunağının önünde gerçekleşmişti. Hatta onun önünde de ' diz çökmüştü ' . Benim için o bölümdeki duygum daha dolu oldu. İçi doldu daha doğrusu repliklerimin. Ve Solange'ın canını yakma isteğim daha da belirginleşti. Kendi canımı yakma isteğim de tabii.

Müge Hoca'nın çalıştırmasıyla, Solange'ın '*Ben de sizden nefret ediyorum*' repliğiyle ayaklanmaya başlayıp coştugu bölüm de daha cinsel bir içerik aldı. Hatta direk pozisyonları kullanmaya başladık diyebilirim. Sado-mazo bir canlandırmaya oldu o bölüm. Hocamızın tabiriyle, 'üstüne binmeli', 'kişnemeli' özetle biraz daha cesur ve rahatsız edici bir sahneye dönüştü.

Müge Hoca'nın değiştirmeye çalıştığı bir diğer sahne de, Solange ve Claire'in ihbar mektupları üzerine tartıştıkları bölüm oldu. Bir tür ring formu denetti bize. Ancak tam anlayamadığımız için bu isteğini gerçekleştiremedik. O bölümde bir sorun olduğunun biz de farkındaydık; iki kadının karşılıklı tartışması çok fazla uzuyordu ve bir süre sonra da tek düzeliğe düşüyordu, lakin nasıl bir formül kullanmamız gerektiğini henüz keşfedememiştik. Bir çözüm arayışımız sonraki çalışmalarımızda da devam etti. Son geldiğimiz noktada, sahnenin biraz daha değiştiğini, en azından bir tür öfke nöbetine sığınıp oynamadığımızı söyleyebilirim. Ama bugün bile, o bölümde hala bir sorun olduğunun bilincindeyiz ve çözümü araştırmaya devam etmekteyiz.

Çetin Hoca ile yaptığımız bir diğer çalışmada bir kez daha kırmızı entari bölümüne baktık. Sanem'in nerede Solange'dan, nerede Claire'den konuştuğunu ve bunu niye yaptığını ayırt etmeye çalıştık. Ve onun rol değişiminin benim vücudum

üzerinde yarattığı etkiden, nerede Claire, nerede Hanımefendi olmam gerektiğini seçmeye çalıştık. Sanem Solange'ı konuşturdukça onun ağırlığı sanki omuzlarıma biniyordu ve Claire oluyordum. Karşımda Claire'in konuştuğunu görürsem de, Hanımefendi rolüme bürünüyordum. Başlangıçta Hanımefendi rolünde enerjiyi boynumda hissetmiştim ama Çetin Hoca beni düzeltip aslında diyaframında başlayan etki son olarak boynuna yansıyor dedi. O çalışmadan sonraki tüm provalarda, o gün keşfettiklerimizi uygulamaya, Hanımefendi – Claire geçişlerimde vücudumun ilgili bölümlerine konsantre olmaya çalıştım. Böylece iki rolüm arasındaki ayrımı daha keskin bir farkla ortaya koyabilecektim.

En az kırmızı entari bölümü kadar tartıştığımız bir diğer konu da sütçü meselesi oldu. Sütçü ile kız kardeşler arasındaki ilişkinin ne olduğunu çözebilmek için epeyce bir kafa patlattık diyebilirim. Sonuçta, vereceğimiz karar oynayışımızı belirleyecekti çünkü. Ancak metin, bu konuda da bir netlik sunmuyordu. Sanem'le de ortak bir kararda buluşamıyorduk. En sonunda ben, Çetin Hoca'nın da söylediklerinin etkisiyle kendi kabulümü yaptım ve ona göre oynamaya başladım. Kabulüm şuydu: Sütçü Solange'la bir ilişki içerisindeydi, benimle değil. Gerçi muhtemelen ilk fırsatta benden de yaralanmaya kalkardı ama sonuçta ilk tercihi Solange olmuştu. Dolayısıyla bir kıskançlığım vardı ve onu gizlemek istiyordum. Hanımefendiyi oynarken sütçü kozunu, sınıfsal farka atıfta bulunmak için kullanıyordum. Ama aslında alttan alta Claire olarak Solange'ı küçümseyerek onu kıskandığımı gizlemek istiyordum.

Hanımefendinin çıkışından sonraki bölüme çalışmaya başladığımızda benim önümde çözmeme gereken zorlu bir tirat daha vardı. Claire'in '*Çünkü Hanımefendi güzeldir. Hanımefendi tatlıdır.*' ile başlayan tiradı. Bu bölümde acaba; Hanımefendiyi elimden kaçırdığım için günah mı çıkarmak istiyorum? Yoksa aslında onu öldüremediğim için şükretmek mi istiyorum? Onu öldürmeyi denemiş olduğum için kendimi affettirmek mi istiyorum? Kendimi Hanımefendinin gerçekten iyi olduğuna, onu öldürememekle aslında iyi yaptığıma inandırmak mı istiyorum? Yoksa Hanımefendinin aslında hiç de iyi olmadığını söyleyen iç sesimi bastırmak mı istiyorum? Dua mı ediyorum? Ediyorsam kime ediyorum? Ne istiyorum?

Başlangıçta kafam bu sorularla karmakarışık. Ama sonra fark ettim ki aslında Claire'in kafası da karmakarışık. Yukarıdaki isteklerin tümünden birer parça barındırıyordu tirat. Ve aslında Claire'den duymaya alışık olmadığımız anarşik bir söylevi de vardı. Bu söylev çok güzel ironilerle örülmüştü. Doğru kırılma noktalarını tespit edip, doğru istekleri atadığımda çok renkli bir tirada dönüşebilirdi. Bir ara bu bölümü şarkı söyleyerek oynamayı denedim. Yerdeki kumaşların üzerinde, kendime çiçeklerle çevrili bir ayin alanı yaratmaya çalıştım. Daha sonra şarkılı oynamaktan vazgeçtim. Ayin havasını ise bir süre daha tuttum. Son geldiğim noktada ise bu ayin havası da gitti, kendi kendine sayıklayan ve kendi kendiyile mücadele eden bir Claire kaldı ortada.

Son bölümü çalıştığımız provaların birinde, yukarda bahsettiğim tiratla da bağlantılı olabilecek bir detay fark ettim. Claire Solange'a Hanımefendiyi elinden kaçıışının savunması yaparken '*Gardenali ihlamura boca ettim*' diyordu. Oysa fazlasının kusturacağını, ihlamura tamı tamına on damla koyması gerektiğini biliyordu. Peki, o zaman neden böyle yapmış olabilirdi? Saflığından mı, beceriksizliğinden mi? Hiç sanmıyorum. Belki de Hanımefendi'yi öldürmekten son anda vazgeçmişti. Tam vazgeçmek değil de sanki bir açık kapı bırakmak istemiş olabilirdi. Tıpkı Solange'ın Hanımefendiyi boğamaması gibi. Claire de zehirleyememiş olabilirdi. Bu sorunun net bir cevabını bulmak zordu, ama ben bu kabulle oynamayı seçmiştim.

Finale doğru, yaptıklarının ortaya çıkmasının artık an meselesi olduğunu tartıştıkları, Solange'ın Claire'e adeta yalvarırcasına kaçmayı önerdiği, ama Claire'in ısrarla bunu reddettiği bölümden sonra, iki kız kardeş kendilerini bir anda yeni bir oyunun içinde buluyorlardı. Bu ani geçiş, metindeki anlaşılması zor bir diğer noktaydı. Her iki kadının da oyuna tekrar neden girdiklerini, tam olarak hangi replikte girdiklerini, hangi anda hangisinin girdiğini, kimin kimi oyuna çektiğini uzun süre tartıştık. Bu noktada yine, kendi doğrumuzu keşfedip onu kararlı bir biçimde oynamamaktan başka bir çaremiz olmadığını bir kez daha fark ettik. İlk aklımıza gelen sebep çaresizlikten oyuna girdikleriydi. Kaçmayı reddetmişlerdi. Hiçbir şey olmamış gibi oturup bekleyemezlerdi. Korkuyorlardı. Panik halindeydiler. İçlerindeki enerjiyi bir şekilde boşaltmaları gerekiyordu ve bunun için de bildikleri tek yöntem oyun

oyynamaktı. Bu bölüm için yaptığımız bir sürü farklı denemeden ve doğaçlamadan sonra, kendim için en uygun olduğunu düşündüğüm seçimi yaptım ve Claire'in oyuna girişini çaresizlikten diye açıklamak yerine – ki bunun çok da oynatmayacak, muğlak bir ifade olduğunu biliyordum - aşağıdaki kabulü yapıp ona göre oynamaya başladım:

Solange zaten ihlamuru içiremediğim için sahnenin başından beri üstüme geliyordu. Sürekli benim beceriksizliğimi vurguluyordu. Kendisi uğraşsaydı, Hanımefendiye o ihlamuru nasıl zorla içirebileceğini, onun hesabını nasıl göreceğini büyük bir coşkunlukla anlatıyordu. Ben de en sonunda çileden çıkıyordum. Madem o kadar eminsin kendinden, hadi gel bir oyun daha oynayalım, bakalım ihlamuru içirebilecek misin, içiremeyecek misin diye düşünerek bir tür meydan okumaya giriyordum. ‘ *İşi sonuna kadar götürmek hiç kolay değil*’ diyerek ona son ihtarımı da çektikten sonra yerdeki kumaş-elbise yığının içinden o anda seçtiğim bir aksesuarla yavaş yavaş Hanımefendi rolüme giriyordum. ‘ *Claire ya da Solange . Her kimsen beni çok öfkeliendiriyorsun. Claire misin , Solange mısın?. Bak sizi karıştırmaya başladım.*’ repliği de bu durumda benim için ‘Hadi artık, lafı uzatma da gel oynayalım’ gibi bir anlam ifade ediyordu. ‘ *Seni en tüyler ürpertici cinayetlerle suçluyorum* ’ deyişim de aslında yine ona karşı bir kışkırtmaydı. Tükürüklerden yaptığım havai fişeklerle oyunu açmıştım ama aslında direk final oynamak, bir an önce oyunun cinayet kısmına gelmek istiyordum. Bu kadınların oyunlarını üç aşamalı kabul edersek: 1.aşama Hanımefendiye peşrev çekme, 2.aşama ayaklanarak Hanımefendiye hakaret etme, 3.aşama onu boğarak veya zehirleyerek öldürme. Ben Claire olarak direk ikinci aşamaya geçmek istiyordum. ‘ *Hadi peşrevi geç, hakaretlere gel*’ diyordum. Ama Solange 2. aşamadan hemen sonra geçtiği 3.aşamada tuhaf bir hale bürünüyordu. Oyunun akışı ihlamurla zehirlemeyi gerektirirken o eldivenlerini takarak boğma oyununa geçiyordu. Bu belki de Claire için yine bir tür oyunbozanlıktı. Üstelik de Solange daha önce hiç oynamadığı bir ruh haliyle oynuyordu. Bu oyunun her ikisi için de daha önceki oyunlarından farklı olacağı yavaş yavaş belirginleşmeye başlamıştı. İlk defa bu kadar kontrolsüzdüler. Ve yine ilk defa Solange, Hanımefendiyi değil de Claire'i öldürmeye niyetlenmişti. Ve bu Claire'i gerçekten çok korkutmuştu. Bu iki kadın başkasını değil, ancak kendilerini veya birbirlerini öldürebilirler önermesi gerçekleşmek üzereydi. Bu onların son oyunu olacaktı.

Çalışmalarımız artık oldukça ilerlemişti. Sahne üstünde bulduğumuz şeyleri daha da zenginleştirmesi, yeni keşiflere yol açabilmesi isteğiyle Stanislavski'nin 50 temel sorusunu yanıtlamaya karar verdim. Elimizdeki metnin böyle bir çalışma için çok elverişli olmadığını farkındaydım. Zira karaktere dair bazı sorulara yanıt olabilecek cinsten ipuçlarını çok fazla içermiyordu metin. Ama öyle ya da böyle karaktere bir geçmiş yazmak, onun için bir takım hikayeler uydurmak keyifliydi. Bu hikayeler esnasında hiç umulmadık şeyler keşfetmek mümkündü. Bu karakter nasıl gezer, nasıl güler, ne yer, ne içer, ne sever, ailesi ile ilişkileri nasıldır, nerde yaşar, temel derdi nedir gibi detayları düşünmek, son kertede oyuncunun zihnini açan bir faaliyetti. Bu düşüncelerle bu 50 soruyu yanıtladım. Claire artık benim için biraz daha ete kemiğe bürünmüştü diyebilirim. Daha gerçekti ve bana daha çok benziyordu.

Solange'nın tiradını çalışmaya başladığımız gün bizim için enteresandı. Çünkü bir zamanlar bu tirat bizim için çok uzaktı. Anlamlandıramadığımız birçok detay barındırıyordu. Oysa şimdi her şey çok daha berraktı. Claire'in, Solange'nın tiradının hemen sonrasındaki intihara gidişini, ilk doğaçlamamızda biraz öfkeli bir perdeden oynamıştım. Artık oyunun sonuna gelmiştik ve ben Claire olarak son noktayı koymaya hazırken Solange yine son anda çark etmiş, beni yalnız bırakmaya niyetlenmişti. Öfkem, Solange'a bu sebeple duyduğum kızgınlıktan kaynaklanıyordu. Oysa Sanem burada çok daha naif bir durum olabileceğini söyledi. Burada bir birbirlerini gerçekten seviyorlar bence dedi. Ve Claire'in kendini öldürme yolunda çok daha soğukkanlı ve kararlı bir tutum içerisinde olabileceğini düşündüğünü ekledi. Hatta kararlılığıyla Solange'ı da kendi yanına çekmek, onu ikna etmek istiyor olabilir dedi. Üzerinde biraz daha düşününce ben de ikna oldum bu isteğe. Solange'nın, tiradı boyunca tasvir ettiği muhteşem cenaze törenini gerçekleştirme isteği Claire'inki. Onun ' Ünlü katil Solange Lemercier ' olabilmesi için Claire kendini feda ediyor gibiydi. Solange'nın ikisi adına kutsal bir mertebeye ulaşabileceğine olan inancı ve isteği Claire'i kararlı kılıyordu. İkisi bir oluyordu artık. Claire, Solange'da eriyecekti. Canilerin kızıl giysisini giyme şerefini, o ihtişamlı töreni Solange'a bırakıyordu. Galiba son kertede Claire daha cesur olan çıkıyordu. Ya da daha 'deli' . Kendini feda edişiyile oyunu sonlandıran o oluyordu. Ve ölmeden hemen önceki son, en son isteği de Solange'la göz göze gelebilmektir. Onun kendisini sevdiğini gösteren bir bakışını yakalamak istemişti. Ama

Solange bunu ondan esirgemişti. En azından Sanem ve Sezin'in finalinde durum bundan ibaretti.

Peki, Claire, Solange'ın tiradından hemen önce, meydan okuyarak onu oyuna son kez davet ettiği yerde kendini gerçekten öldürmeyi – öldürtmeyi planlıyor muydu? Bence hayır. Muhtemelen o an sadece oyun olarak düşünüyordu hala her şeyi. Bakalım Solange kendisine o ıhlamuru içirebilecek mi diye merak ediyordu belki de. Oyun-gerçek sınırı bu defa ne kadar silikleşecekti? Ne kadar ileri gidebileceklerini görmek istemişti. Ama ne zaman ki Solange'ın öldürme isteğindeki gerçekliği görmüştü o zaman kendi de gerçekten korkmaya başlamıştı. Ve Solange'ın tiradından hemen sonra da kendini öldürmeye karar vermişti. Tabi bunların hepsi benim düşüncemdi. Genet'in düşündüklerine en yakın çözümlenmeleri yapmaya çalışıyorduk. Ama şüphesiz ki ancak bir yere kadar yetkin olabiliyorduk.

Çalışmalarımızın son dönemine girdiğimizde Müge Hocayla daha fazla prova yapmaya başlamıştık. Lakin bazı çalışmalarda onun hızına yetişemiyorduk. Şöyle ki; Hocamız genelde bizim ilk anda algılamakta zorlandığımız bir üst resim görüyordu ve bize ona göre bir rejı veriyordu. Biz de o resmi gerçeklemeye çalışıyorduk ama bazen neyi, neden yaptığımızın çözümlenmesini ilk anda yapamıyorduk. O zaman da bizden istenen rejının hakkını veremiyorduk, içini yeterince dolduramıyorduk. Ve her ne kadar Hocamız kendi bulduğunuz temel duygunuzu tutun diyorsa da biz, rejıyı gerçekleyelim derken doğaçlamalarımız esnasında bulduğumuz duyguları kaybediyorduk. Zaman içerisinde böyle durumlarla baş edebilmek adına kendi kendime bir formül geliştirmeye çalıştım. Aslında formül yine tek ve oldukça basitti. Hocamızın istediği eyleme uygun bir istek atayacaktım. Sadece isteği keşfedişimin yönü değişmişti. Kendi içimden gelen bir isteğin eylemini yapmıyordum, dışarıdan gelen rejıye uygun isteği buluyordum. Sonuçta birçoğunu benim asla akıl edemeyeceğim sıra dışılıkta rejiler veriyordu Hoca. Bunları büyük bir inandırıcılıkla ve gerçeklik duygusuyla oynayabildiğimde çok daha seyirlik bir malzeme çıkıyordu ortaya.

Genel olarak sahnelerin gerilimine müdahale ediyordu Hoca. Bir de sürekli olarak bir birimize oynayışımızı, kendimizi kapatışımızı, hatta yer yer seyirciyi unutuşumuzu değiştirmeye çalışıyordu. Birçok sahnede, yan yana durup tartışma

eğilimdeydik Sanem'le. Müge Hoca estetik olmayan bu dizilişimizi kırmaya çalışıyordu. Bir de basit duygusallıklara düşüp oynadığımız yerlerde(Örneğin Solange'ın Claire'i uyutmaya çalıştığı bölüm) ki bunlar aslında ilk akla gelen oynayıp biçimleriyle oynadığımız yerlerdi, yeni buluşlar, farklı oyunlar bulmamız için bizi teşvik ediyordu.

Oyunumuzun ilk gösterimine artık gerçekten kısıtlı bir zaman kalmıştı. İlk sahneye, uzun bir aradan sonra tekrar baktık. Ben Claire olarak kulisten sahneye dönüyormuşum gibi yaptığım antreyi, yürüyüp salınmamı falan attım. Sanem'in de önerisiyle, Hanımefendi olarak direk saçımı tarama eylemiyle oyuna girmeyi denedim. Claire olarak, Hanımefendiyi oynama isteğimin, Solange'ı aşağılama isteğimin önüne geçmemesine çalıştım. Sanem de Solange'ın Claire taklidi üzerine biraz daha çalıştı. Her ikimizin de Claire'i ve Solange'ı oynarkenki bedensel duruşlarımız, yürüyüşlerimiz artık bayağı bir belirginleşmişti. Ama yine de karikatürizeye düşmeden ve de törenselliği kaybetmeden taklit yapabilmek hakikatten zordu. Benim de artık bu sahneye dair kararlarımı net olarak vermem gerekiyordu, daha fazla ertelemezdim. Hangi repliği Hanımefendi rolünden, hangi repliği de Claire'den söylediğimi seçtim ve buna göre isteklerimi belirledim:

Gene mi bu eldivenler: Hanımefendi rolümün içinden oynuyorum ve sinirlendiğimi gülerek saklamak istiyorum.

Kurtulamadım bunlardan: Claire olarak oynuyorum ve Solange'ın beni o eldivenlerle boğmaya yeltendiği ve benim de gerçekten korktuğum anları bir an için gözümde canlandırıp o görüntüden kurtulmak / o andan kaçmak istiyorum.

Ben sana kaç kere bunları mutfaktan çıkarma dedim: Hanımefendi rolüme tekrar girmek istiyorum.

Her şeyde, mutfaktan gelen her şeyde tükürük var: Hanımefendinin bizi nasıl aşağıladığını hatırlayıp aynısını yapmak istiyorum.

Anlaşılan sen sütçüyü bunlarla kandırabileceğini sanıyorsun: Claire olarak oyunbozanlık yapıyorum. Beni dinlemeyen Solange'a karşı sütçü kozunu kullanıyorum. Ama bunu, Hanımefendi rolünün içinden Solange'ı aşağılama isteği ile yapıyorum.

Hiç yorma kendini. Keyfine bak. Ağırdan al, nasıl olsa vaktimiz bol: Kendimi tutamayıp Hanımefendi rolümden çıkıyorum ve Solange'a artık oyuna girmesi gerektiğini, vaktimizin daraldığını hatırlatmak istiyorum.

Çalışmalarımızın birinde Müge Hoca, Claire'in Hanımefendiyi nasıl öldüreceklerine, onu nasıl gömeceklerine dair plan yaptığı bölümü 'şarkılı' oynamamızı önerdi. Bana da gün doğdu tabi. Çünkü yukarıda da belirttiğim üzere; Hanımefendinin iyiliklerini sayıp döktüğüm tiradımı şarkı söyleyerek oynamayı denemiştim ama içime sinmemişti. Şimdi elimde yeni bir fırsat vardı. Metnin o bölümünü aldım ve Solange'ın başta mırıldandığı şarkının melodisine, yani Edith Piaf'ın *La Vie En Rose*' sine uygun hale getirdim:

Önce Hanımefendiyi alırız

Ormana götürürüz

Orda onu doğrarız

Çam ağaçlarının dibinde

Ay ışığı altında

Onu parçalarız

Sonra alır eve getiririz

Onu bahçeye, çiçeklerin dibine gömeriz

Sonra her akşam onu

Küçük mavi bir süzgeçle, itinayla sularız

Son çalışmalarımızda Müge Hoca , Solange’ın tiradını ve Claire’in ölüme gidiş finalini uzun uzun çalıştırdı. Tirat boyunca, kırmızı kadife kumaş parçası ile bir sürü oyun verdi Sanem’e. Benden de değişik oturma pozisyonları arasında akışkan bir şekilde gezinmemi istedi. Claire’in finali için ise, kendi önerdiğimiz gösterdiğimizde, birinci dereceden bir psikolojik oyundan daha öte bir oyun olmalı burada dedi. Kendi tabiriyle ‘psikoloji üstü bir psikolojiydi’ onun istediği. Trajik olan acıklı değildir ve bu sahne de acılı oynanmamalıdır dedi. Biz de zaten özellikle Claire’in ölüme gidişi için çok kararlı ve soğukkanlı bir tavır seçmiştik ama yer yer kendimizi durumun acıklılığına kaptırıp tek düzeliğe düşmekteydik. Sıradan bir intihar eylemi değildi bu. Sıradan bir oynayış bu sahnenin hakkını vermek için yeterli olamazdı. Müge Hoca bize, burası için farklı bir deneme yapmamızı önerdi: Claire’in ‘*Hanımfendiciğim ıhlamurunuzu içmelisiniz*’ repliği ile başlattığı ve Solange’dan kendi söylediklerini tekrar etmesini istediği bölümü, daha cesur bir ses ve tavır arayışıyla, sesimizin fiziksel yolculuğunun evren içindeki yayılışını hayal ederek adeta bir kuklaymışızcasına oynamamızı istedi. Bu tekrar yerleri haricinde ise yine doğal Claire ve Solange’dan konuşacaktık. Sonuçta ortaya çok daha tuhaf, oyun – gerçek ayrımı çok daha keskin bir sahne çıktı ortaya. Ama biz yine de başlangıçta bu şekilde oynayışımıza yabancılaşmıştık. Daha önce yaşadığımız problemin bir benzerini yaşıyorduk bir kez daha. Bize verilen rejî içerisinde, kendi doğaçlamamızda keşfettiğimiz ve çok sevdiğimiz o ‘biricik’ duygumuzu tutmakta zorlanıyorduk yine. Lakin ben sonra kendi adıma bu bölümü, Claire’in, Hanımfendisine yalakalık eden hizmetçileri alaya alan son ve en grotesk oyunu olarak kabul ettim. Oyun içindeki oyunun abartılı bir temsiliydi sanki. Temelde, oyunun başındaki, Solange’ın Claire taklidi gibiydi ama onun çok daha groteskiydi. Bu alaylı oyunu oynayan kukla Claire ile, büyük bir kararlılıkla ölüme giden gerçek Claire’i replik replik ayırtırmak artık benim için daha kolaydı.

Yine son bölüm için Müge Hoca’mız, Claire’in, ‘*Ne var Solange,,söyle!*’ repliğine, Solange’ın ‘*Ihlamurunuz soğudu*’ diyerek yanıt vereceğini çok iyi bildiğini, çünkü muhtemelen daha önce bir çok kereler oynadıkları oyunlarda oyunun bu replikle bitmiş olabileceğini söyledi. Belki de ısıtmaya götürülüyorlardır ıhlamuru ve böylece oyun orda kesiliyordur dedi. Boğarken çalar saatle kesilmesi gibi. Hanımfendinin geldiği ve ıhlamuru içmeden çekip gittiği sahnede de sürekli olarak ıhlamuru ısıtmaya

götürmekten bahsetmeleri tesadüf değildi. O sebeple benden o bölümü ona göre oynamamı istedi. Ve tabi bu yeni yorumla, Claire'in soğuyan ıhlamura cevaben söylediği ‘ *Olsun, öyle içerim* ’ repliğinin oynanışı da değışti. Solange’a son meydan okuyuşuydu bu Claire’in. Son skoruydu. Bir anlamda oyunu kazanan Claire olmuştu.

4. BÖLÜM: SONUÇ

Oyunumuzun seyircili ilk gösteriminden sonra aldığımız eleştiriler genellikle olumlu yöndeydi. Bizi en çok sevindiren yorum ‘Metin anladık’ ifadesiydi. Daha önce Hizmetçiler’ i başka gruplardan izlediklerini veyahut metni okuduklarını söyleyen seyircilerimiz bile, oyunu ilk defa gerçek manada anladıklarını söylemişlerdi. Oyundan sonra Genet’ in dünyasına dair kışkırtıcı bir merak duyduklarını söyleyen seyircilerimiz de olmuştu. Bunları duymak bizim için çok önemliydi çünkü çalışmalarımıza başlarken ki temel hedefimize yaklaştığımızı gösteriyordu: Genet’i anlamak ve anlatabilmek.

Aldığımız en temel olumsuz eleştiri ise, benim için Hanımefendi – Claire, Sanem için de Claire - Solange ayrımının daha net çıkması gerektiği idi. Ayrıca iki hizmetçinin oyun oynadıkları yerlerle gündelik halleri arasında da sahneleme anlamında daha hissedilir bir üslup ayrımı olabilirdi.

Sonuçta bizim için henüz yolculuk bitmemişti. Tez gösterimimizden hemen sonra, oyunun tamamını çıkarmak için kolları sıvadık. Müge Hoca’mızın da desteğiyle bu işi artık gerçek bir ‘Hizmetçiler’ prodüksiyonuna dönüştürmeye çalıştık. Bunu yaparken, aldığımız eleştirileri değerlendirdik, henüz halledemediğimizi bildiğimiz bölümleri yeniden masaya yatırdık. Bugün bu süreç halen devam ediyor ve biz hiçbir zaman tamamlanamayacak bir maceranın içinde olduğumuzu artık daha iyi biliyoruz.

Tezimin sahneleme çalışmaları bölümünde belirtmiş olduğum daha kişisel oyunculuk hedeflerimin de ne kadarına ulaşabildiğimi ölçmenin mümkün olmadığını biliyorum. Ama zaten oyunculuk arayışının da bir sonucunun olamayacağını, her zaman daha iyisini oynamanın mümkün olduğunu, onu aramaktan asla vazgeçmemek gerektiğini kendime her daim hatırlatmayı görev ediniyorum.

4. BÖLÜM: KAYNAKÇA

Genet, Jean, *Hizmetçiler*, Çeviren: *Salah Birsal*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara (1964)

Genet, Jean, *Hırsızın Günlüğü*, Çeviren: *Yaşar Avunç*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul (2004)

Genet, Jean, *Balkon*, Çeviren: *Başar Sabuncu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul(2006)

Genet, Jean, *Paravanlar*, Çeviren: *Sosi Dolanoğlu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul (2007)

Genet, Jean, *Hizmetçiler – Balkon- Paravanlar Nasıl Oynanmalı?* , Çeviren: Ece Kokut, Mitoş Boyut Yayınları, İstanbul (2000)